

Riksrevisionens rapport om statens främjandeinsatser för export

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2013/14:55 Riksrevisionens rapport om statens främjandeinsatser för export, två motioner som har väckts med anledning av skrivelsen och 31 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2013 som rör olika handelspolitiska frågor.

I skrivelsen går regeringen igenom Riksrevisionens granskningsrapport På väg ut i världen – statens främjandeinsatser för export (RiR 2013:10) och redovisar vilka åtgärder som har vidtagits och kommer att vidtas inom området. Syftet med granskningen har varit att undersöka om statens verksamhet för att främja företagens förmåga till export är effektiv och organiserad utifrån företagens behov. Utskottet konstaterar att regeringen har för avsikt att genomföra flera åtgärder med anledning av Riksrevisionens rekommendationer samt noterar att det redan har initierats ett arbete som ligger i linje med rekommendationerna. Vidare understryker utskottet vikten av att verksamheten löpande följs upp och utvärderas och välkomnar regeringens uppdrag till Tillväxtanalys att ta fram och föreslå mätmetoder och indikatorer som kan användas i detta arbete.

När det gäller motionerna från den allmänna motionstiden 2013, vilka rör dels handels- och investeringsfrämjande, dels internationell handel, framhåller utskottet bl.a. att grundläggande principer om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, hållbart företagande och den av regeringen beslutade politiken för global utveckling måste genomsyra det arbete som utförs av olika exportfrämjande aktörer. Utskottet framhåller även vikten av att slå vakt om principen om frihandel och understryker att Sverige även fortsättningsvis ska vara en tydlig röst inom EU och internationella forum för en öppen och fri handel.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motioner.

Ställningstagandena från utskottet har föranlett totalt 17 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning	7
Bakgrund	7
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	9
Statens främjandeinsatser för export	9
Riksrevisionens granskning	9
Regeringens skrivelse	11
Vissa kompletterande uppgifter	15
Utskottets ställningstagande	17
Inledning	17
Regeringens skrivelse	17
Svenskt exportfrämjande	19
Regional exportrådgivning	20
Övrigt om handels- och investeringsfrämjande	20
Motionerna	20
Vissa kompletterande uppgifter	22
Utskottets ställningstagande	28
Inledning	28
EU:s inre marknad	28
Exportfrämjande och hållbart företagande	28
Exportfrämjande och hållbar utveckling	29
Övrigt om exportfrämjande	29
Internationell handel	31
Motionerna	31
Vissa kompletterande uppgifter	34
Utskottets ställningstagande	40
Inledning	40
Rättvis handel	40
Handel och läkemedel	42
Handel och jämställdhet	42
Handel och hållbar utveckling	42
Världshandelsorganisationen (WTO)	43
Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning	44
Övrigt om internationell handel	44
Reservationer	46
1. Regeringens skrivelse, punkt 1 (S, MP, V)	46
2. Svenskt exportfrämjande, punkt 2 (S)	47
3. Svenskt exportfrämjande, punkt 2 – motiveringen (MP, V)	48
4. Regional exportrådgivning, punkt 3 (S, V)	49
5. EU:s inre marknad, punkt 4 (S)	50
6. Exportfrämjande och hållbart företagande, punkt 5 (MP, V)	50
7. Exportfrämjande och hållbar utveckling, punkt 6 (MP)	51
8. Rättvis handel, punkt 8 (S)	52

9. Rättvis handel, punkt 8 (MP, V)	54
10. Rättvis handel, punkt 8 – motiveringen (SD)	56
11. Handel och läkemedel, punkt 9 (S, MP, V)	57
12. Handel och jämställdhet, punkt 10 (MP)	58
13. Handel och jämställdhet, punkt 10 – motiveringen (V)	58
14. Handel och hållbar utveckling, punkt 11 (MP)	59
15. Världshandelsorganisationen (WTO), punkt 12 (S, MP, V)	59
16. Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning, punkt 13 (S, MP, V)	60
17. Övrigt om internationell handel, punkt 14 (MP, V)	62
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	64
Skrivelsen	64
Följdmotionerna	64
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	65

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Statens främjandeinsatser för export

1. Regeringens skrivelse

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:N5 av Jonas Eriksson och Mats Pertoft (båda MP) yrkandena 1–3 och

2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 1–3 och

lägger skrivelse 2013/14:55 till handlingarna.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Svenskt exportfrämjande

Riksdagen avslår motion

2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 6 och 7.

Reservation 2 (S)

Reservation 3 (MP, V) – motiveringen

3. Regional exportrådgivning

Riksdagen avslår motion

2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 4 (S, V)

Övrigt om handels- och investeringsfrämjande

4. EU:s inre marknad

Riksdagen avslår motion

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 13.

Reservation 5 (S)

5. Exportfrämjande och hållbart företagande

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 7,

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 7 och

2013/14:MJ304 av Bodil Ceballos m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 6 (MP, V)

6. Exportfrämjande och hållbar utveckling

Riksdagen avslår motion

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 27 och 45.

Reservation 7 (MP)

7. Övrigt om exportfrämjande

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:N267 av Ann-Britt Åsebol (M),

2013/14:N273 av Eliza Roszkowska Öberg (M),
2013/14:N327 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 1,
2013/14:N381 av Staffan Anger (M) och
2013/14:N401 av Gustaf Hoffstedt (M).

Internationell handel

8. Rättvis handel

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:U235 av Hans Linde m.fl. (V) yrkande 2,
2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S) yrkandena 27 och 30,
2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 60,
2013/14:N391 av Robert Halef (KD) yrkande 1,
2013/14:N397 av Thomas Strand m.fl. (S) och
2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 3.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (MP, V)

Reservation 10 (SD) – motiveringen

9. Handel och läkemedel

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 16 och
2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 11 (S, MP, V)

10. Handel och jämställdhet

Riksdagen avslår motion

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 62.

Reservation 12 (MP)

Reservation 13 (V) – motiveringen

11. Handel och hållbar utveckling

Riksdagen avslår motion

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 41.

Reservation 14 (MP)

12. Världshandelsorganisationen (WTO)

Riksdagen avslår motion

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 15 (S, MP, V)

13. Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning

Riksdagen avslår motion

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 5 och 14.

Reservation 16 (S, MP, V)

14. Övrigt om internationell handel

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4,

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 17 och 59,

2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 11,

2013/14:MJ468 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 14 och

2013/14:N391 av Robert Halef (KD) yrkande 2.

Reservation 17 (MP, V)

Stockholm den 20 februari 2014

På näringsutskottets vägnar

Mats Odell

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Odell (KD), Jonas Eriksson (MP), Lars Hjalmered (M), Hans Rothenberg (M), Carina Adolfsson Elgestam (S), Olof Lavesson (M), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Helena Lindahl (C), Ingemar Nilsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Anna Hagwall (SD), Kent Persson (V), Boriana Åberg (M), Ingela Nylund Watz (S) och Anna Steele (FP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- regeringens skrivelse 2013/14:55 Riksrevisionens rapport om statens främjandeinsatser för export
- två följdmotioner
- 31 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2013 som rör olika handelspolitiska frågor.

Riksrevisor Claes Norgren med medarbetare informerade den 5 december 2013 utskottet om den aktuella granskningsrapporten. Vid utskottets sammanträde den 21 januari 2014 lämnade företrädare för Sveriges allmänna utrikeshandelsförening upplysningar och synpunkter i ärendet. Den 16 januari 2014 informerade handelsminister Ewa Björling om WTO:s nionde ministerkonferens på Bali i kammaren.

Bakgrund

Riksrevisionen överlämnade enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 10 juni 2013 granskningsrapporten På väg ut i världen – statens främjandeinsatser för export (RiR 2013:10) till riksdagen. Syftet med granskningen var att undersöka om statens verksamhet för att främja företags förmåga till export är effektiv och organiserad utifrån företagets behov. Därutöver vill Riksrevisionen med sin granskning också bidra till ökad kunskap om verksamheten, både vad gäller de insatser som sker regionalt och nationellt samt de olika insatser som genomförs av utlandsmyndigheterna och Exportrådet (numera Business Sweden) i utlandet. Den 19 juni 2013 överlämnade riksdagen Riksrevisionens granskningsrapport till regeringen. Med anledning av rapporten överlämnade regeringen skrivelsen Riksrevisionens rapport om statens främjandeinsatser för export (skr. 2013/14:55) till riksdagen den 12 december 2013.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen återger regeringen kortfattat de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort i granskningsrapporten, sin bedömning av dessa samt åtgärder med anledning av dessa iakttagelser. Regeringen välkomnar Riksrevisionens rapport och understryker vikten av att statliga insatser för att stärka företags förmåga till export genomförs effektivt och koordinerat i samverkan med andra aktörer. Regeringen instämmer i delar av den kritik som Riksrevisionen ger uttryck för i rapporten och har för avsikt att genom-

föra en del av de rekommendationer som myndigheten lämnar. Regeringen ifrågasätter dock Riksrevisionens metod och anser att myndighetens material inte är ett tillräckligt underlag för de slutsatser som dras.

Utskottets överväganden

Statens främjandeinsatser för export

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör Riksrevisionens rekommendationer och lägger regeringens skrivelse till handlingarna. Utskottet hänvisar till det pågående arbetet och ser inget behov av ett riksdagsuttalande.

Riksdagen avslår även motionsyrkanden om svenskt exportfrämjande. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden i närtid.

Därtill avslår riksdagen ett motionsyrkande om regional exportrådgivning. Även här hänvisar utskottet till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V), 2 (S), 3 (MP, V) och 4 (S, V).

Riksrevisionens granskning

Bakgrund

För att uppnå syftet med granskningen har Riksrevisionen ställt upp följande fyra delfrågor:

- Är insatserna samordnade och utformade så att företagets behov tillgodoses?
- Är regeringens styrning ändamålsenlig och har regeringen lagt fast uppföljningsbara mål för verksamheten?
- Fungerar samverkan mellan aktörerna tillfredsställande?
- Ger aktörernas uppföljning och utvärderingar tillräckliga underlag för att förbättra verksamheten?

Riksrevisionens granskning avser den verksamhet som staten bedrivit under perioden 2006–2012 för att stärka små och medelstora företags förmåga att påbörja eller öka sin export. Insatser som tillhandahålls av Exporrådet (Business Sweden), Almi Företagspartner AB och Tillväxtverket inklusive nätverket Enterprise Europe Network, samt utlandsmyndigheterna (ambassader och konsulat) och Exporrådets utlandskontor ingår i granskningen. Även regeringen och Regeringskansliet (Utrikesdepartementet och Näringsdepartementet) omfattas av granskningen.

Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser

Riksrevisionens iakttagelser, slutsatser och rekommendationer i granskningsrapporten På väg ut i världen – statens främjandeinsatser för export (RiR 2013:10) baseras på intervjuer, dokument- och litteraturstudier, frågeundersökningar, en statistisk kartläggning av företag som tagit del av exportfrämjande insatser samt en fallstudie av region Stockholm (Stockholms län). Utifrån granskningens resultat drar Riksrevisionen fyra övergripande slutsatser.

För det första anser Riksrevisionen att insatserna tydligare behöver anpassas utifrån företagets efterfrågan. En jämförelse mellan aktörernas insatser och företagets enkätsvar visar enligt myndigheten att utbudet av insatser i stor utsträckning täcker de behov som företagen angett som de viktigaste. Riksrevisionen betonar dock att ett brett utbud av insatser inte är detsamma som att insatserna är verkningsfulla för företagen. Ett resultat som framkommer i granskningen är att företag som tagit del av en insats inte alltid är nöjda med hur aktörerna genomfört insatsen. Vidare uppger Riksrevisionen att det från flera håll i granskningen framgår att företag upplever att de insatser som aktörerna erbjuder många gånger är för trubbiga och inte anpassas tillräckligt utifrån företagets verklighet. Granskningen visar även att det saknas tillräcklig kunskap om företagets behov av insatser för att främja export. Majoriteten (70 procent) av de företag som har besvarat myndighetens webbenkät uppger att de inte tagit del av en insats för att påbörja eller utöka sin export. Orsaken till detta är främst, enligt de företag som besvarat frågan, en låg kännedom om aktörerna och deras insatser eller att de upplever att de klarar sig själva. Trots att små företag är de som är i störst behov av insatser och upplever fler hinder är det även dessa företag som har lägst kännedom om utbudet av insatser och aktörerna.

För det andra menar Riksrevisionen att statens insatser för att främja export inte styrs på ett koordinerat sätt. Trots att det förekommer flera beröringspunkter mellan Utrikesdepartementet och Näringsdepartementet och deras respektive verksamheter och att arbetet på området omfattas av gemensamma syften saknas samordning när det gäller hur insatserna ska utformas och genomföras. Riksrevisionen menar att styrningen därmed riskerar att bli splittrad, och området är svårt att överblicka i och med att målsättningarna sätts utifrån olika områdets prioriteringar. Vidare har ingen av de statliga aktörerna som ingår i granskningen formulerat mål som ser till kvaliteten på insatserna eller deras samhällsekonomiska effekt.

För det tredje konstaterar Riksrevisionen att förutsättningarna för ändamålsenlig samverkan brister och att en mångfald av aktörer bedriver verksamhet inom området. Granskningen visar att det inte alltid är tydligt hur och varför aktörerna ska samverka. Regeringen ställer inga krav på återrapportering av samverkan och har inte heller definierat vad som är tillfredsställande samverkan. Trots detta har regeringen uttryckt att samverkan mellan aktörerna har förbättrats. I granskningen framkommer även,

enligt Riksrevisionen, att privata aktörer upplever att Exportrådets kommersiella verksamhet kan ha en hämmande effekt på marknaden för exporttjänster och att Exportrådet genom sitt dubbla uppdrag får marknadsfördelar.

Slutligen konstaterar Riksrevisionen att det saknas tillräcklig kunskap både om vilka resultat insatserna får för företagen och om vilka samhälls-ekonomiska effekter insatserna sammantaget ger. I stället för att mäta hur insatserna påverkat företagens förmåga till export mäter aktörerna ofta vad de kan mäta. Riksrevisionen konstaterar att det inte har gjorts någon samlad uppföljning av insatser för att främja företags export, och därmed saknas samlad kunskap om insatsernas sammantagna effekter. Granskningen visar även att det finns en risk för att riksdagen inte får en nyanserad bild av verksamhetens utfall. Detta eftersom aktörerna i sina årsredovisningar tenderar att redovisa de positiva resultaten av insatserna, uppgifter som regeringen sedan använder i sin rapportering till riksdagen. Riksrevisionen pekar på att detta tillsammans med avsaknaden av ett samlat underlag om effekter kan försvåra riksdagens beslut om dimensionering av framtida insatser.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att analysera hur väl statens utbud av insatser för att främja företags förmåga till export stämmer överens med företagens behov samt anpassa utbudet av insatser så att företagets efterfrågan möts. Vidare rekommenderar Riksrevisionen regeringen att samordna de uppdrag som ges till statliga aktörer på området så att de kompletterar varandra och ger ett samlat utbud av insatser som når ut till och efterfrågas av företagen. I detta sammanhang bör regeringen, enligt Riksrevisionen, överväga om Exportrådets (numera Business Sweden) statliga verksamhet i förhållande till den kommersiella verksamheten bör preciseras ytterligare. Slutligen bör regeringen förtydliga kraven på att aktörerna löpande ska följa upp insatserna och genomföra kvalificerade utvärderingar av insatsernas resultat och verksamhetens effekter.

Vad gäller de statliga aktörerna som ingår i granskningen bör dessa enligt Riksrevisionens rekommendation se över och förbättra sina uppföljnings- och utvärderingsrutiner och analysera om insatserna har rätt innehåll och utformning och leder till önskade resultat hos företagen.

Regeringens skrivelse

Som redogjorts för inledningsvis instämmer regeringen i skrivelsen 2013/14: 55 i delar av Riksrevisionens kritik och avser att genomföra en del av de rekommendationer myndigheten lämnar.

Vad gäller Riksrevisionens iakttagelser om samordning inom regeringen framhåller regeringen att den löpande arbetar med att stärka samordningen samt mål- och resultatstyrningen av insatser som främjar företags förmåga till export och internationalisering. Regeringen kommer att fortsätta detta

arbete men påtalar samtidigt att det sker med begränsningen att de statliga aktörerna inte själva kan öka exporten. De kan genom insatser sänka trösklarna för företagen men det är i slutändan bara enskilda företag som kan vinna nya exportaffärer. Vidare påtalar regeringen att Riksrevisionen i sin granskning inte uppmärksammar det faktum att alla regeringsbeslut med uppdrag till de statliga aktörerna bereds gemensamt av de berörda departementen och att det därigenom säkerställs en löpande samordning. Det har även inrättats en interdepartemental arbetsgrupp för att ytterligare förstärka samordningen.

Regeringen avser att följa Riksrevisionens slutsats om diskrepans i kraven på aktörernas gemensamma samverkan i relevanta regleringsbrev och styrdokument. Samordningsfrågan är fortsatt prioriterad för regeringen, och insatser och förändringar kommer även i fortsättningen att genomföras löpande när det bedöms att omständigheterna kräver det. Regeringen avser även att fortsätta att prioritera samverkan mellan olika aktörer på regional och lokal nivå samt mellan olika offentliga och relevanta privata aktörer på utlandsmarknaden.

Enligt regeringens bedömning utgör Riksrevisionens material inte ett tillräckligt underlag för de slutsatser myndigheten drar. Regeringens kritik omfattar ett flertal punkter. Regeringen konstaterar att svarsfrekvensen för den webbaserade företagsenkäten understiger 50 procent av de tillfrågade. Vidare framhåller regeringen att de behov företagen uppgett i sina svar på enkäten inte bara hanteras av de aktörer som inkluderas i granskningen. Riksrevisionen har inte inkluderat aktörer på regional och lokal nivå trots att dessa ofta har en stor betydelse, inte minst för investeringsfrämjandet. Det görs inte heller någon åtskillnad mellan företagets uppfattning om de statligt finansierade tjänsterna och sådana som Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) erbjuder inom sin kommersiella verksamhet. När det gäller fallstudien är det enligt regeringen svårt att dra generella slutsatser från ett tiotal intervjuer, och vidare kan Stockholmsregionen inte ses som representativ för företagets behov av kontakter med statliga, lokala och regionala aktörer i hela landet.

Regeringen framhåller vidare att den fäster stor vikt vid mål- och resultatstyrningen av sin verksamhet, och det genomförs löpande ett arbete med att förbättra och ändamålsanpassa styrningen. För att få en bättre överblick av de totala effekterna, och som följd av Riksrevisionens kritik om bristen på en samlad uppföljning av insatser för att främja företags export, avser regeringen att ge i uppdrag till Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) att ta fram och föreslå mätmetoder och indikatorer som kan användas vid utvärderingar av statliga främjandeinsatser för internationalisering av små och medelstora företag.

Vidare redovisar regeringen sin bedömning samt åtgärder när det gäller de olika statliga aktörerna. Dessa redogörs för kortfattat i det följande.

Vad gäller Business Sweden uppger regeringen att den löpande arbetar med att precisera sina förväntningar på resultat- och kundnöjdhetsrapportering samt redovisning av effekter av sina insatser. Inom ramen för detta arbete sker en samordning av olika resultatindikatorer som ska återrapporteras för andra statliga uppdrag. Detta arbete initierades innan Riksrevisionen presenterade sin rapport, men eftersom arbetet tar sikte på verksamhetsåret 2014 förväntas effekterna först bli fullt synliga i början av 2015.

Beträffande Business Swedens dubbla roll ger enligt regeringens bedömning den konsultliknande verksamheten organisationen intäkter som möjliggör dess närvaro på fler utlandsmarknader än vad som annars hade varit möjligt. Därmed stärks organisationens statliga uppdrag. Regeringen uppger att den är medveten om att organisationens dubbla roll skapar särskilda utmaningar. Vidare anser regeringen att Business Swedens ställning som den centrala aktören för svenskt export- och investeringsfrämjande medför ett särskilt ansvar gentemot andra aktörer, och regeringen har därför instruerat organisationen att samverka med privata alternativ där det kan ge ett mervärde. Regeringen framhåller att den dubbla rollen bedömts vara mer ändamålsenlig än andra tänkbara alternativ (SOU 2011:21) och påminner om att riksdagen genom sitt beslut i juni 2012 att skapa Business Sweden (bet. 2011/12:NU23) bekräftade organisationsmodellen.

Vidare vad gäller Tillväxtverket anser regeringen att det redan finns ett fullgott styrningssystem baserat på mål och resultatuppföljning. Regeringen beskriver även att Tillväxtverket i slutet av 2012 initierade ett övergripande arbete med att utveckla den ekonomiska uppföljningen. Detta arbete bedöms förbättra förutsättningarna för uppföljning av bl.a. intermediärer och slutmottagare. Utvecklingsarbetet är integrerat i budgetprocessen inför 2014 och bedöms vara slutfört inför 2015. Konkreta resultat förväntas kunna redovisas efter första tertialet 2014.

När det gäller nätverket Enterprise Europe Network (EEN) konstaterar regeringen att kommissionen liksom Riksrevisionen noterat den bristande kunskapen om EEN:s verksamhet bland svenska och europeiska företag. Kommissionen kommer som en följd av detta öka fokus på marknadsföring av EEN fr.o.m. den 1 januari 2015. I samband med att ett nytt svenskt EEN-konsortium etableras för den kommande programperioden med start den 1 januari 2015 avser regeringen att se över strukturen regionalt för att minska eventuella överlappningar med insatser från andra aktörer och därmed ytterligare stärka den samordning som redan sker.

Vidare vad gäller Almi Företagspartner AB (Almi) konstaterar regeringen att Almi genomfört ett antal åtgärder som ligger i linje med Riksrevisionens rekommendation till de statliga aktörerna om förbättrad uppföljning. Almi har under 2013 genomfört en kartläggning av sitt samlade erbjudande mot kunder i syfte att få en bättre bild av hur väl

verksamheten motsvarar företagens behov. Almi har även infört ett nytt ärendehanteringssystem som möjliggör mer omfattande uppföljning av verksamheten.

Slutligen, vad gäller utlandsmyndigheterna, framhåller regeringen att den är angelägen om att utveckla målstyrningen även vad gäller deras främjandearbete. Inför 2014 utvecklas mål- och resultatstyrningen av främjandearbetet i utlandsmyndigheterna genom att alla bilaterala ambassader uppmanas att sätta egna mål för detta arbete och avrapportera måluppfyllelsen årligen. När det gäller arbetet med Sverigeinformation förs en dialog med Svenska institutet om metoderna för att utveckla målstyrningen även på detta område.

Motionerna

I motion 2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) framhålls att insatserna på exportområdet behöver följas upp och samordnas för att möta företagens exportbehov på ett effektivare sätt än i dag. Motionärerna delar här Riksrevisionens bedömning och efterfrågar en översyn av statens exportinsatser så att de stämmer överens med företagets behov av statliga exporttjänster i enlighet med Riksrevisionens bedömning (yrkande 1). Vidare efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör samordna de uppdrag som ges till statliga aktörer på exportområdet, så att de statliga tjänsterna kan effektiviseras (yrkande 2). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att regeringen bör förtydliga kraven på att de statliga aktörerna löpande ska följa upp och genomföra kvalificerade utvärderingar av det statliga exportstödet (yrkande 3). Motionärerna tar vidare fasta på att Riksrevisionen påtalar att det saknas ett regeringsbeslut kring den s.k. exportvisionen. Vidare framhåller de att visionen tidigt har dömts ut av experter och skriver att verkningfulla åtgärder för att nå visionen har uteblivit. Mot den bakgrunden föreslår motionärerna att det upprättas en nationell exportstrategi för att stärka företagets exportmöjligheter (yrkande 4). Strategin, som tidigare har presenterats i Socialdemokraternas budgetmotion (mot. 2013/14:Fi308 (S)), ska innehålla insatser som stärker svenska företags export på tillväxtmarknader och ökar antalet exporterande svenska företag. Särskilt fokus bör, enligt motionärerna, ligga på små och medelstora företag. Ytterligare insatser inom ramen för strategin bör utvecklas i samverkan med näringslivet och fackliga organisationer. För att stärka samordningen mellan olika exportfrämjande aktörers insatser och sänka trösklarna mot exportmarknaden för enskilda företag föreslår motionärerna vidare att det byggs upp regionala exportcentrum enligt principen "en dörr in" (yrkande 5). En förstärkt roll till Business Swedens regionala exportrådgivare kan utgöra en viktig bas i ett sådant utvecklingsarbete. Motionärerna efterfrågar vidare ett stöd till exportorienterade företagsnätverk för att underlätta handel med länder som efterfrågar stora volymer eller helhetskoncept och där svenska exportföretag var för sig har svårt att

konkurrera med andra större internationella företag (yrkande 6). Slutligen föreslås att riksdagen genom ett uttalande bör tillkännage för regeringen att kännedom om var de växande ekonomierna finns ska spela in när kommande beslut om nya ambassader och konsulat tas. Sverige bör vara representerat i New York samt ha god närvaro i länder i Asien, Afrika och Sydamerika (yrkande 7).

I motion 2013/14:N5 av Jonas Eriksson och Mats Pertoft (båda MP) förordas tre tillkännagivanden mot bakgrund av de slutsatser och rekommendationer som Riksrevisionen har lämnat i den aktuella granskningsrapporten om statens främjandeinsatser för export. För det första menar motionärerna att de statliga främjandeinsatserna för export ska anpassas till de små och medelstora företagens behov och efterfrågan (yrkande 1). För det andra efterfrågas att de statliga aktörernas uppdrag på området samordnas och tydliggörs så att stöden kompletterar varandra och ger ett samlat utbud som når ut till företagen (yrkande 2). Slutligen begärs ett tillkännagivande om att de statliga aktörernas insatser regelbundet följs upp genom kvalificerade utvärderingar av resultat och effekter, såväl när det gäller samverkan och samarbete som de aktörsspecifika insatserna (yrkande 3).

Vissa kompletterande uppgifter

Uppdrag till Tillväxtanalys

Av regleringsbrevet för budgetåret 2014 för Tillväxtanalys inom utgiftsområde 24 Näringsliv framgår att myndigheten har fått i uppdrag att utveckla metoder och indikatorer för att skatta effekterna av statens främjandeinsatser för internationalisering. Enligt uppdraget ska Tillväxtanalys föreslå mätmetoder och indikatorer som kan användas vid utvärderingar av de samhällsekonomiska effekterna av statliga främjandeinsatser för internationalisering av små och medelstora företag. Arbetet ska genomföras i en dialog med statliga och andra relevanta aktörer som arbetar med insatser på området, Utrikesdepartementet och Business Sweden. Uppdraget ska delredovisas senast den 30 september 2014 och slutredovisas senast den 15 mars 2015.

Rapporter från Tillväxtverket

Tillväxtverket har tillsammans med Statistiska centralbyrån återkommande genomfört en enkätundersökning på temat Företagens villkor och verklighet. Enkäten riktar sig till små och medelstora företag och har genomförts 2002, 2005, 2008 och senast 2011. Vid 2011 års undersökning skickades enkäten ut till 30 000 företag och besvarades av 19 000 företag (ca 60 procent). Undersökningens resultat har presenterats i en serie rapporter. I rapporten Internationalisering i svenska små och medelstora företag (Info 0408 Rev A) studeras internationaliseringsmönster hos svenska små och medelstora företag, och några faktorer som karakteriserar företag som är internationaliserade undersöks. Med internationalisering menas att företaget

bedriver en verksamhet som är av internationell karaktär i den meningen att företaget kan dra nytta av den potential och kunskap som finns utomlands – på utländska marknader eller hos utländska företag. Tillväxtverket summerar de huvudsakliga resultaten i åtta punkter.

- Vart fjärde av de små och medelstora företagen är internationaliserat och andelen internationaliserade företag ökar ju större företagen är.
- Ett av fem medelstora företag har verksamhet utomlands.
- Andelen exporterande företag uppgår till ca 13 procent av samtliga småföretag och andelen ligger därmed kvar på en oförändrad nivå i jämförelse med 2002, 2005 och 2008.
- Det är stora skillnader i internationalisering mellan olika branscher.
- En klar majoritet av de svenska små och medelstora företagen som är internationaliserade anger att deras huvudsakliga marknadsfokus är antingen nationellt eller riktat mot närområdet (Norden).
- Tillväxtviljan hos de internationaliserade små och medelstora företagen är mycket hög. Samtidigt uppger en större andel av de internationaliserade företagen att olika faktorer utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt i jämförelse med övriga små och medelstora företag.
- Internationaliserade små och medelstora företag anser sig i högre utsträckning vara innovativa i jämförelse med övriga små och medelstora företag.
- Närmare 90 procent av internationaliserade små och medelstora företag använder internet i olika delar av verksamheten, vilket kan jämföras med strax under 60 procent bland övriga företag.

Därtill vad gäller internationalisering visar resultaten som presenteras i den uppföljande rapporten Företagande i Sveriges regioner (Info 0440) att förutsättningarna för internationell samverkan ser olika ut i olika regioner. Tillväxtverket pekar på att de flesta företag hittar samverkansparter i den lokala miljön, oavsett vilken region man befinner sig i. Vidare visar undersökningen att internationell samverkan är relativt ovanlig i alla regioner, men tenderar att vara vanligare i större städer och gränsregioner. Utifrån detta menar Tillväxtverket att en viktig del av tillväxtpolitiken på såväl nationell som regional nivå bör vara att sänka trösklarna för internationell samverkan. Tillväxtverket konstaterar att utmaningarna är särskilt stora i regioner som ligger långt ifrån internationella marknader eller som saknar goda kommunikationer. För att åstadkomma en förändring ser de ett behov av ett utökat samarbete mellan lokala, regionala och nationella aktörer i syfte att göra svenska små och medelstora företag mer delaktiga i internationella nätverk.

Kompletterande upplysningar från Riksrevisionen gällande metod och material

Av en sammanfattande resultatrapport (RiR 2013:6) av den webbaserade företagsenkäten som genomförts inom ramen för Riksrevisionens granskning framgår att urvalet bestod av 770 företag. Kontaktuppgifter saknades dock för 108 företag varför enkäten skickades ut till 662 av dessa företag varav 320 besvarade enkäten. Bland de svar som inkom uppgav 32 företag att de inte haft någon export under den aktuella perioden och dessa företag fick inga ytterligare frågor. Detta motsvarar en svarsfrekvens på mellan 42 och 48 procent, beroende på vilka som inkluderas i beräkningen.

I resultatrapporten presenteras en tabell över antalet svarande företag fördelat på ett antal bakgrundsfaktorer, såsom län, bransch (handel, tillverkning, övriga), region samt antal anställda. Enligt uppgift från Riksrevisionen motsvarar fördelningen bland de företag som har besvarat enkäten fördelningen inom bortfallsgruppen (de som inte har besvarat enkäten) och därmed även målgruppen som helhet (dem som enkäten är avsedd att uttala sig om). När det gäller de undersökta bakgrundsvariablerna finns det därmed inget som tyder på ett systematiskt bortfall som bidrar till ett väsentligt bortfallsfel (dvs. att skillnaderna som framkommer i undersökningen skulle kunna bero på ett skevt bortfall). Detta gäller dock endast de undersökta bakgrundsvariablerna och det går därför inte helt att utesluta att det kan förekomma systematiska skillnader.

Enligt uppgift från Riksrevisionen är de skillnader som presenteras i rapporten avseende olika egenskaper hos företagen (dvs. olika bakgrundsfaktorer som t.ex. antal anställda) statistiskt säkerställda.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas i det följande under rubrikerna Regeringens skrivelse, Svenskt exportfrämjande och Regional exportrådgivning.

Regeringens skrivelse

I sin granskning av statens främjandeinsatser för export har Riksrevisionen lämnat ett antal rekommendationer till regeringen och de statliga aktörerna som ingått i granskningen. I motionerna 2013/14:N5 (MP) och 2013/14:N6 (S) föreslås flera tillkännagivanden om att riksdagen ska uppmana regeringen att följa dessa rekommendationer. Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden anföra följande. Utskottet kan inledningsvis konstatera att regeringen instämmer i delar av Riksrevisionens kritik och att den har för avsikt att genomföra flera åtgärder med anledning av de rekommendationer som lämnas. Vidare noterar utskottet att det redan har initierats ett arbete som ligger i linje med rekommendationerna.

När det gäller samordning av statens främjandeinsatser för export noterar utskottet att det utöver den gemensamma beredning som löpande sker finns en interdepartemental arbetsgrupp i Regeringskansliet för att stärka samordningen på detta område. Vidare välkomnar utskottet regeringens avsikt att följa upp Riksrevisionens slutsats om diskrepans i kraven på aktörernas gemensamma samverkan i relevanta regleringsbrev och styrdokument.

Vad gäller statens utbud av främjandeinsatser kan utskottet konstatera att såväl regeringen som Riksrevisionen menar att utbudet i stort motsvarar företagets efterfrågan. Samtidigt noterar utskottet att det i granskningen förekommer uppgifter om att företag upplever tjänsterna som alltför trubbiga och oflexibla. Utifrån granskningen är det dock svårt att säga hur utbredd denna uppfattning är. Utskottet vill ändå i sammanhanget framhålla vikten av att åtgärderna anpassas efter företagets verklighet och noterar därför med tillförsikt att det, som framgår av skrivelsen, genomförs olika åtgärder på det här området. Här kan nämnas att Almi under 2013 gjort en kartläggning av bolagets samlade erbjudande mot kund i syfte att få en bild av hur väl verksamheten motsvarar företagets behov samt regeringens löpande arbete med att precisera sina förväntningar på Business Swedens resultat- och kundnöjdhetsrapportering. Vad gäller Business Swedens dubbla roll har utskottet ingen annan uppfattning än regeringen.

Utskottet vill även understryka vikten av att verksamheten löpande följs upp och utvärderas. Utskottet välkomnar därför att regeringen gett i uppdrag till Tillväxtanalys att ta fram och föreslå mätmetoder och indikatorer som kan användas vid utvärderingar av statliga främjandeinsatser för internationalisering av små och medelstora företag. Utskottet noterar även att det på många håll redan finns ett fungerande system för resultatuppföljning, att regeringen för en löpande dialog med myndigheterna om de behov för uppföljning som finns samt att det på flera håll pågår ett internt arbete med att förbättra uppföljning och utvärdering av verksamheten. Detta arbete är viktigt, inte minst mot bakgrund av att det är angeläget att den information som riksdagen tar del av inför beslut om framtida dimensionering av insatser är så riktig som möjligt.

Utskottet vill avslutningsvis påminna om att Riksrevisionens granskning avser verksamheten som bedrivits under perioden 2006–2012, och granskningen har därmed inte kunnat fånga upp effekterna av den organisationsförändring som skedde den 1 januari 2013. Efter ett riksdagsbeslut (prop. 2011/12:92, bet. 2011/12:NU23) bildades en ny gemensam organisation för export- och investeringsfrämjande genom att integrera dåvarande Myndigheten för utländska investeringar i Sverige (Invest Sweden) i Sveriges exportråds strukturer och skapa Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden). Den nya organisationen kan enligt utskottets uppfattning innebära en förenkling för företagen och en ökad tydlighet samt leda till en mer slagkraftig och effektiv organisation för svenskt export- och investeringsfrämjande. Denna organisationsförändring tillsammans med de åtgär-

der som regeringen redan har vidtagit och avser att vidta med anledning av Riksrevisionens rapport gör att det enligt utskottets mening finns anledning att se på framtiden med tillförsikt.

Med det sagda föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingar och avslår de här aktuella motionsyrkandena.

Svenskt exportfrämjande

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av att det svenska exportfrämjandet bistår svenska små och medelstora företags export och internationalisering. Sverige är ett litet handelsberoende land och exporten är därmed viktig för svensk ekonomi och sysselsättning. Det är därför angeläget att ta till vara de möjligheter som globalisering medför för att stärka svensk ekonomi och handel. Utskottet har tidigare (bet. 2013/14:NU1) uttalat sitt stöd för regeringens politik vad gäller statens exportfrämjande verksamhet och vill i sammanhanget påminna om att regeringen i budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 24) redogör för en rad satsningar på området. Här ingår bl.a. den verksamhet som bedrivs genom Business Sweden och utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet. I sammanhanget kan även Regeringskansliets Projektexportsekretariat särskilt nämnas som under 2013 bidragit till ett förstärkt exportfrämjande för svenska små och medelstora företag på nya, ofta svårbearbetade marknader i tillväxtländer.

Utskottet avstyrkte hösten 2013 (bet. 2013/14:NU1) yrkanden som är likalydande med de här aktuella i motion 2013/14:N6 (S) om behovet av en nationell exportstrategi samt stöd till exportorienterade företagsnätverk. I det sammanhanget påminde utskottet bl.a. om det åtgärdsprogram som regeringen lanserade 2012 för att nå visionen om en fördubblad export från 2010 till 2015. Programmet innehåller 40 åtgärder som spänner över flera områden och omfattar bl.a. uppdrag till Kommerskollegium och Business Sweden. Vidare hänvisade utskottet till regeringens särskilda satsning på riktade exportfrämjande åtgärder, bl.a. på att främja exporten i små och medelstora företag.

Vad gäller förslaget i motion 2013/14:N6 (S) om att stärka utlandsfrämjandet kan påminnas om att konstitutionsutskottet hösten 2013 behandlade ett förslag liknande det här aktuella (bet. 2013/14:KU1). Vid det tillfället bereddes även utrikesutskottet tillfälle att yttra sig. Konstitutionsutskottet som avstyrkte yrkandet framhöll att det i likhet med utrikesutskottet anser att det är viktigt att regeringen löpande samråder med riksdagen om den strategiska utvecklingen av Sveriges utrikesrepresentation. Vidare betonades vikten av att beslut om etableringar och stängningar av utlandsmyndigheter är långsiktiga och bygger på väl förankrade strategier eftersom sådana beslut påverkar Sveriges internationella relationer och medför stora kostnader. Utskottet delar den här uppfattningen.

Med det sagda avstyrks motion 2013/14:N6 (S) i de berörda delarna.

Regional exportrådgivning

I motion 2013/14:N6 (S) begärs ett tillkännagivande om regionala exportcentrum. Hösten 2013 avstyrkte utskottet ett likalydande yrkande (bet. 2013/14:NU1). Utskottet framhöll då att regeringen prioriterar ett aktivt exportfrämjande som möter små och medelstora företags behov. Vidare hänvisade utskottet till att det under åren 2011–2014 görs en särskild satsning på riktade exportfrämjande åtgärder. Utskottet noterar även att det i budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 24) framgår att den regionala exportrådgivningen genom denna särskilda satsning har kunnat förstärkas samt att de regionala exportrådgivarna även framöver, enligt vad regeringen anför, är en prioriterad uppgift för Business Sweden.

Med det sagda avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Övrigt om handels- och investeringsfrämjande

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om EU:s inre marknad. Utskottet menar att regeringens syn väl stämmer överens med motionärernas och att ett riksdagsuttalande därmed kan besparas.

Riksdagen avslår även motioner om exportfrämjande och hållbart företagande samt exportfrämjande och hållbar utveckling. Utskottet framhåller att grundläggande principer om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, hållbart företagande och den av riksdagen beslutade politiken för global utveckling måste genomsyra det arbete som utförs av olika aktörer på detta område, men ser inte något skäl till ett riksdagsuttalande.

Därtill avslår riksdagen övriga motionsyrkanden om exportfrämjande, däribland frågor som rör insatser för vissa branscher, bättre kompetensutnyttjande för att främja handeln, ökade möjligheter till exportkrediter för små- och medelstora företag samt exportförbudet för snus.

Jämför reservationerna 5 (S), 6 (MP, V) och 7 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) understryks behovet av att svenska små och medelstora företag ska komma ut på EU:s inre marknad. I motionen konstateras att den inre marknaden inte fungerar optimalt i dag, vilket har föranlett diskussioner på EU-nivå om åtgärder och initiativ för att åstadkomma förbättringar. Motionärerna framhåller vikten av att dessa initiativ genomförs bland medlemsstaterna och betonar att kommissionen även måste se till att enskilda medlemsländer inte sätter

upp nya protektionistiska regler för att skydda sina nationella marknader. Detta bör riksdagen, enligt motionärerna, tillkännage för regeringen (yrkande 13).

Bären i de svenska skogarna är en resurs vars ekonomiska potential inte utnyttjas fullt ut, påpekas det i motion 2013/14:N267 av Ann-Britt Åsebol (M). Motionären menar att det finns skäl att tro att efterfrågan på bär kommer att öka, och därmed har exportmarknaden för svenska bär goda möjligheter att växa och utvecklas. Mot den bakgrunden föreslår motionären att riksdagen uppmanar regeringen att se över möjligheterna för svensk bärindustri att möta en ökad efterfrågan på svenska bär från utlandet.

I motion 2013/14:N273 av Eliza Roszkowska Öberg (M) framhålls vikten av att regeringen fortsätter främja musikexporten. Motionären efterfrågar en översyn för att skapa en bättre samordning av insatser och framhåller även vikten av att överbrygga och samordna den separata budgetering som görs för exportfrämjande och kultur. Vidare föreslår motionären utbildning av ambassadpersonal samt framhåller att en koordinator mellan myndigheterna och Business Sweden samt mellan olika departement vore önskvärt.

På marknader som kan vara svåra att tränga igenom och uppnå avsättning på finns i synnerhet för små företag behov av exportgarantier, framhålls i motion 2013/14:N381 av Staffan Anger (M). Därför bör det enligt motionären göras en översyn av olika marknader som är intressanta för små företag och om möjligt öka möjligheterna till exportkrediter.

I motion 2013/14:N401 av Gustaf Hoffstedt (M) understryks att den fria rörligheten för varor är en av de bärande pelarna inom EU. Riksdagen bör därför genom ett uttalande uppmana regeringen att fortsätta att verka för att häva förbudet av export på snus.

Starka fackföreningar är ett centralt instrument för en rättvis fördelning av resurser för hållbar utveckling, sägs det i partimotion 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP). Samtidigt konstaterar motionärerna att mer än två tredjedelar av alla arbetstagare enligt Internationella arbetsorganisationen (ILO) fortfarande saknar grundläggande skydd för sina mänskliga rättigheter i arbetslivet. Motionärerna framhåller att svenska exportorgan och företag ska följa ILO-konventionerna och skriva på globala ramavtal med de globala fackliga federationerna samt följa lagstiftningen i de länder där de är etablerade (yrkande 7). De svenska exportorganen har vidare, enligt motionärerna, ett stort ansvar i att stödja företag som har smarta lösningar för städer, och ställa krav som utesluter exportkrediter till ohållbara lösningar, exempelvis motorvägsutbyggnad (yrkande 45). Detta eftersom utvecklingen i världens städer är avgörande för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling och Sverige genom svenska företag som agerar internationellt påverkar den globala stadsutvecklingen. Motionärerna anser även, utan närmare motivering, att riksdagen bör uppmana regeringen att tillsätta en utredning som ska se över hur det statliga exportstödet och utvecklingssamarbetet kan riktas mot förnybar energi (yrkande 27).

Med fokus på frågan om de s.k. blybarnen i Arica i Chile betonas i Miljöpartiets kommittémotion 2013/14: MJ304 av Bodil Ceballos m.fl. vikten av att företag tar ansvar för miljö, mänskliga rättigheter och sociala rättigheter. Motionärerna föreslår att riksdagen genom ett tillkännagivande begär att regeringen i handelsfrämjande verksamheter prioriterar stöd till svenska företag med kunskap att agera på ett sätt som inte står i strid med mänskliga rättigheter eller med sociala rättigheter (inklusive rätten till hälsa) eller som är skadligt för miljön eller klimatet (yrkande 2).

I motion 2013/14: N327 av Désirée Pethrus (KD) framhålls vikten av att tillvarata den kompetens som finns bland nya svenskar t.ex. när det gäller språkkunskaper samt kunskap om hur andra marknader och affärskulturer fungerar för att ytterligare främja svensk export. Motionären menar att det bland gruppen nya svenskar finns en stor outnyttjad potential, och riksdagen bör därför genom ett uttalande tillkänna för regeringen att det behövs ytterligare ansträngningar för att dra fördel av den internationella kompetens som finns i Sverige och som kan bistå i att expandera landets handelsrelationer (yrkande 1).

I partimotion 2013/14: U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) problematiseras det svenska exportfrämjandet i Nordafrika och Mellanöstern som har skett genom Exportkreditnämnden, Swedfund och Exportrådet. Motionärerna framhåller att Vänsterpartiet inte är emot att handel bedrivs med diktaturer, men betonar vikten av att det finns tydliga kriterier för den exportfrämjande verksamheten så att handel och investeringar inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller stärker auktoritära regimer. Genom ett uttalande bör riksdagen därför uppmana regeringen att skärpa kriterierna avseende mänskliga rättigheter för svensk exportfrämjande (yrkande 7).

Vissa kompletterande uppgifter

Regeringens åtgärdsprogram för exportvisionen

Handelsminister Ewa Björling lanserade i mars 2012 ett program med 40 åtgärds punkter för att nå visionen om en fördubblad export. Åtgärderna spänner över fem fokusområden: global frihandel, riktade handelsförbättringar mot enskilt strategiska marknader, en öppnare och bättre EU-marknad, en tydligare och mer positiv bild av Sverige i världen samt bättre tillvaratagande av expertresurser på hemmaplan. Åtgärderna omfattar åtaganden inom ramen för Världshandelsorganisationen (WTO) och EU, uppdrag till Kommerskollegium, Exportrådet (numera Business Sweden), Invest Sweden, arbete inom Utrikesdepartementet och utvecklingen av olika projekt. I januari 2013 publicerade regeringen en lägesrapport där aktuell status jämte regeringens bedömning av genomförandet visas för var och en av åtgärds punkterna. Lägesrapporten har enligt regeringens webb-

plats uppdaterats i november 2013. Regeringens bedömning är dock, liksom i januari 2013, att 26 av åtgärderna är genomförda medan övriga ses som pågående.

EU:s inre marknad

I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 24) framkommer att regeringen ser inre marknadsregelverket som en viktig drivkraft för strukturreformer på nationell nivå. Regeringen framhåller att kommissionen i flera fall rekommenderat enskilda länder att genomföra reformer som har sin grund i den inre marknadens regelverk. Regeringen förutser fyra områden som särskilt betydelsefulla under 2014: utvecklingen av tjänsteområdet, skapandet av en digital inre marknad, framtidens varuproduktion samt korrekt genomförande och tillämpning av lagstiftning.

Regeringen anser att förhandlingarna om de återstående nyckelåtgärderna i den första inre marknadsakten bör drivas på för att så snart som möjligt nå ett avslut. Enligt regeringens uppfattning bör förhandlingarna av de tolv nyckelåtgärderna i den andra inre marknadsakten slutföras under 2014. Regeringen uppger att den har för avsikt att fortsätta driva på arbetet med att förverkliga en inre marknad för tjänstehandel genom en hög aktivitet inom ramen för den granskningsprocess på EU-nivå som avslutas under hösten 2013. Vidare avser regeringen bidra till en anpassning av regelverken inom EU för att uppmuntra nya affärsmodeller och skapa bättre förutsättningar för svenska spjutspetsföretag att etablera sig på den europeiska marknaden. Regeringen avser även bidra till den översyn av regelverket för varor som kommissionen har lanserat. Regeringen deklarerar även sin avsikt att fortsätta påtala vikten av att medlemsstaterna tar ansvar för att den inre marknadens regelverk tillämpas korrekt samt att se till att tillämpningen fungerar väl även i Sverige.

Enligt vad som framgår av exportvisionen ska regeringen verka för att betydelsen av en fri inre EU-marknad som också är öppen mot omvärlden genomsyrar EU:s tillväxtstrategi. I uppföljningen konstaterar regeringen att Sverige kontinuerligt driver på för att tillväxtfrämjande åtgärder prioriteras vid fördjupningen och utvecklingen av EU:s inre marknad. Förhandlingarna inom ramen för de två inre marknadsakterna (SMA I och SMA II) anges som särskilt aktuella. I detta sammanhang kan även nämnas att läget i förhandlingarna om SMA I och SMA II presenterades vid konkurrenskraftsrådet i maj 2013.

Exportfinansiering

Mot bakgrund av det som sägs i motion 2013/14:N381 (M) om små företags behov av exportkrediter kan nämnas att det i Exportkreditnämndens (EKN) regleringsbrev för budgetåret 2014 fastställs att nämnden ska fortsätta satsa på att nå ut till små och medelstora företag samt arbeta aktivt med att bredda sin kundbas 2014.

Vidare innehåller exportvisionen ett par åtgärds punkter med särskilt fokus på små företag. Enligt regeringens rapport över statusen för de olika åtgärderna framgår att Business Sweden har getts i uppdrag att vidareutveckla exportstödande tjänster som är särskilt anpassade till de små och medelstora företagens behov. Arbetet följs upp löpande, och extra resurser har tilldelats Business Sweden. Enligt visionen ska regeringen även verka för att förbättrade villkor ska gälla för mindre företag i delegationsresor, särskilt avseende svårarbetade marknader och till icke tidigare exporterande företag. Av statusrapporten framgår att Business Sweden arbetar med att utveckla processen att få med lämpliga mindre företag vid delegationsresor. Vidare vad gäller exportgarantier och kreditgivning är det en målsättning inom exportvisionen att öka kunskapen om exportfinansiering hos företagen genom att förbättra kännedomen om AB Svensk Exportkredit (SEK) och EKN. Enligt regeringens lägesrapport är åtgärden pågående. Det framgår att SEK och EKN löpande tillsammans med andra främjarorganisationer och finansiella aktörer arbetar med att öka kännedomen om sina tjänster genom bl.a. bankutbildningar, seminarier och träffar med företag.

Enligt uppgift på Riksrevisionens webbplats har myndigheten genom en förstudie inlett en granskning av EKN. Syftet med granskningen är att undersöka om EKN och regeringen agerar så att verksamheten bedrivs så effektivt som möjligt. I det ingår frågeställningar om myndighetens prissättning och om dess arbete med att bredda kundbasen bland små och medelstora exportföretag.

Svenska exportorgan och hållbart företagande

I föregående års handelspolitiska betänkande (bet. 2012/13:NU13) återgav utskottet information från regleringsbrev och exportorganens egna beskrivningar av sin verksamhet i relation till frågor om hållbart (ansvarsfullt) företagande. En genomgång av regleringsbreven för budgetåret 2014 avseende EKN och Business Sweden, statens ägarpolicy för statligt ägda bolag 2013 (vilken gäller för SEK), SEK:s ägaranvisning samt EKN:s och SEK:s webbplatser visar att inriktningen är densamma.

Enligt uppgift på EKN:s webbplats framgår att styrelsen för nämnden under 2013 antog en ny policy för ansvarsfullt företagande i garantigivningen. Liksom i den tidigare policyn från 2011 ska myndigheten enligt denna ”främja ansvarsfullt företagande i exportaffärer och i investeringar. Inför garantigivning ska EKN ta hänsyn till miljö, mänskliga rättigheter och arbetsförhållanden. Vidare ska EKN främja hållbar långivning till fattiga länder och motverka korruption.” Av policyn framgår även att EKN i syfte att motverka negativa konsekvenser för miljö, mänskliga rättigheter och arbetsförhållanden gör en granskning enligt särskilda riktlinjer vid affärer med risk för negativ miljöpåverkan och/eller social påverkan.

Enligt uppgift på EKN:s webbplats lägger nämnden när det gäller mänskliga rättigheter särskild vikt vid de rättigheter som har stark koppling till affärsverksamhetens påverkan på dess omgivning, bl.a. företags påverkan på hälsa och säkerhet i närområdet. En ansökan om garanti kan avslås om EKN:s granskning visar på starkt negativ påverkan på miljön och på sociala förhållanden, eller om nämnden inte får nödvändig information. Exportaffärer klassificeras med medel- och långfristiga krediter i kategorierna A, B eller C beroende på affärens förmodade miljökonsekvenser. EKN publicerar miljö- och konsekvensbeskrivning på webbsidan i minst 30 dagar innan EKN:s garanti utfärdas för de projekt som klassas i A-kategorin och som överstiger 100 miljoner kronor för att kunna ta emot eventuella synpunkter. Denna redovisning följer OECD:s rekommendation om gemensamma förhållningssätt för exportkreditinstitut. EKN publicerar även information om A-klassade projekt som EKN återförsäkrar. Vid återförsäkringar baserar EKN sin miljöbedömning och sociala bedömning på den granskning som redan har utförts av det exportkreditinstitut som ansöker om återförsäkring hos EKN. I årsredovisningen presenteras en uppställning av de affärer som klassats i kategori A och B under året.

Miljöteknikstrategin

Miljöteknikstrategin lanserades av regeringen 2011 och är en strategi för utveckling och export av svensk miljöteknik 2011–2014. Regeringen har avsatt totalt 400 miljoner kronor inom ramen för strategin. Målet med strategin är att skapa goda förutsättningar för framväxt och utveckling av miljöteknikföretag i Sverige, främja export av svensk miljöteknik samt främja forskning och innovation inom området och underlätta för att innovationer kommersialiseras.

Av budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 24) framgår att Business Sweden inom ramen för strategin genomförde särskilda insatser för att främja export av svensk miljöteknik och förnybar energi i bl.a. Brasilien, Turkiet, Förenta staterna och på tillväxtmarknader under 2012 och första halvåret 2013. Insatser för hållbart stadsbyggande och miljötekniksamarbete mellan Sverige och Kina har även finansierats inom ramen för strategin. Vidare framgår att regeringen avser att fortsätta sin satsning på miljö- och energitekniksamarbete med särskilt fokus på Kina, Indien och Ryssland, genom Regeringskansliets internationella miljötekniksamordning. Business Sweden genomför särskilda projekt inom ramen för strategin.

Tillväxtanalys har fått i uppdrag av regeringen att löpande utvärdera miljöteknikstrategin. Uppdraget ska slutrapporteras i mars 2015, med delrapporter 2012¹ och 2013². Enligt vad som framgår i den andra delrapporten

¹ Utvärdering av regeringens miljöteknikstrategi – Delrapport 1: Utvärderingsansats och tidiga reflektioner i december 2012. Se vidare kompletterande uppgifter i föregående års handelspolitiska betänkande (bet. 2012/13:NU13).

² Utvärdering av regeringens miljöteknikstrategi – Resultatuppföljning och konkurrenskraftsanalys (Rapport 2013:09), vilket utgör den andra delrapporten. I rapporten presenteras en resultatuppföljning av miljöteknikstrategin som genomförts under hösten 2013, och Sveriges gröna konkurrenskraft analyseras utifrån ett internationellt perspektiv.

kommer utvärderingsarbetet under 2014 dels att fokusera på att komplettera med resultatuppföljning av insatser som inte omfattas av den andra delrapporten, främst Business Swedens exportfrämjande arbete, dels på att ta fram en ansats för effektutvärdering. Såväl effekter på företagsnivå som på systemnivå kommer att beaktas i denna utvärdering.

Projekt Kosmopolit

Med anledning av vad som sägs i motion 2013/14:N327 (KD) om vikten av att tillvarata den internationella kompetens som finns bland nya svenskar för att främja svensk export kan påminnas om regeringens satsning projektet Kosmopolit. Det övergripande målet för satsningen är att öka svensk utrikeshandel genom att tillvarata utlandsfödda företagares unika kunskaper om marknader i deras tidigare hemländer och därigenom öka svenska företags internationaliseringsförmåga, konkurrensförmåga och svensk tillväxt. Målet ska uppnås genom att inom ramen för projektet bilda nätverk, sprida information, bidra till kompetensutveckling, inhämta relevant information för förbättrade främjandeinsatser, t.ex. genom inrättandet av en s.k. Advisory board, öka förståelsen för relevanta handelshinder samt anordna affärsdelegationsresor.

Inom satsningen ingår flera åtgärder för att stödja små och medelstora företag. Regeringen har bl.a. avsatt särskilda resurser till Business Sweden för att utveckla och stödja nätverk för företagare med utländsk bakgrund eller internationell kompetens, vilket har gett upphov till att sådana nätverk finns i fem regioner runt om i Sverige med deltagare från en rad branscher och ursprungsländer. Vidare finns inom ramen för projekten en webbaserad kunskapsbank som är ett verktyg för kompetensutbyte mellan företagare som är intresserade av internationell handel.

Av budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 24) framgår att Kosmopolitprojektet jämte regional exportrådgivning är prioriterade insatser inom exportfrämjandet.

Export av svenska bär

När det gäller export av svenska bär kan erinras om att utskottet våren 2012 (bet. 2011/12:NU13) behandlade ett likalydande yrkande som det i motion 2013/14:N267 (M). Utskottet, som enhälligt avstyrkte motionen, motiverade sitt ställningstagande med att peka på de insatser som görs inom ramen för konceptet Sverige – det nya matlandet.

Regeringens vision om att Sverige ska bli Europas nya matland lanserades 2008 och innehåller fem fokusområden – offentlig mat, primärproduktion, förädlad mat, matturism och restaurang. Ett av målen inom visionen är att livsmedelsexporten ska fördubblas till 2020, från ca 50 miljarder kronor till 100 miljarder kronor. En studie av måluppfyllelsen och effekter av hittills genomförda insatser inom ramen för visionen publicerades i februari 2013 (Sverige – det nya matlandet, Kontigo AB). När det gäller målet om en fördubblad livsmedelsexport konstateras att utvecklingen är positiv

men inte till den nivå som krävs för måluppfyllelse till 2020. Enligt rapportförfattarnas bedömning är insatserna riktade mot exportfrämjande ganska begränsade. Samtidigt menar de att målet sannolikt var realistiskt om påverkan från finanskrisen och den efterföljande eurokrisen inte varit så stor.

Av budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 23) framgår att Livsmedelsverket och Jordbruksverket inom ramen för regeringens satsning på livsmedelsexport har fått i uppdrag att stärka arbetet med landsgodkännanden vid livsmedelsexport. Syftet är att få Sverige som land eller enskilda anläggningar i Sverige godkända för export av en viss vara till ett visst mottagarland. Arbetet sker i samråd med andra berörda myndigheter.

Vidare framgår att Business Sweden genomfört ett 40-tal särskilda insatser för främjande av export av svenska förädlade livsmedel. Målgruppen uppges i första hand vara små och medelstora livsmedelsföretag. Sammantaget deltog drygt 180 livsmedelsföretag i en eller flera av dessa aktiviteter. Jämfört med år 2010 uppges regeringen att antalet exportfrämjande aktiviteter med inriktning mot livsmedel i Exportrådets regi har tredubblats. Under året fortsatte även Exportrådets exporttekniska rådgivning riktad mot livsmedelsföretag. Ett 20-tal livsmedelsföretag fick en egen exportmentor inom ramen för Almis mentorsatsning.

Musikexport

Våren 2013 (bet. 2012/13:NU13) behandlade utskottet ett motionsyrkande som i likhet med motion 2013/14:N273 (M) bl.a. betonade vikten av koordinerade insatser för att fullt ut ta till vara musikexporten. Ett enhälligt utskott framhöll vid det tillfället betydelsen av de kreativa näringarna för den ekonomiska utvecklingen och en positiv Sverigebild. Utskottet kunde glädjande konstatera att den svenska musikbranschen är på tillväxt och avstyrkte yrkandet genom att hänvisa till ett flertal initiativ för att främja musikexporten.

Exportförbudet för snus

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden som på olika sätt berört exportförbudet för svenskt snus, senast våren 2013 (bet. 2012/13:NU13). Utskottet behandlade då ett förslag om att riksdagen ska uppmana regeringen att fortsätta driva frågan om att slopa exportförbudet för svenskt snus inom EU. Utskottet framhöll att förbudet mot svenskt snus är inkonsekvent då ett antal andra hälsovådliga produkter kan röra sig fritt på den inre marknaden men avstyrkte förslaget med motiveringen att regeringen redan verkar med den inriktning som efterfrågades i motionen. I en reservation (MP, V) avstyrktes även förslaget, men med motiveringen att det faktum att andra hälsovådliga produkter får röra sig fritt på den inre marknaden inte är ett argument för att släppa ut ytterligare hälsovådliga produkter på EU:s inre marknad.

Den 18 december 2013 nåddes en överenskommelse mellan Europaparlamentet och Europeiska rådet kring ett nytt tobaksdirektiv. Vad gäller det svenska snuset framgår av direktivet att export- och försäljningsförbudet till resten av EU kvarstår. Det svenska undantaget för snus finns kvar och det blir även i fortsättningen upp till Sverige att avgöra vilka smaker och tillsatser som ska vara tillåtna. Debatt och omröstning om det nya direktivet förväntas ske i Europaparlamentet i början av 2014. Regeringen har tidigare i en faktapromemoria (2012/13:FPM51) framhållit att den anser att en enhetlig och ansvarsfull reglering som omfattar alla tobaksprodukter, där alla produkter bedöms utifrån samma kriterier, bör eftersträvas. Regeringen har beklagat att vissa tobaksprodukter enligt förslaget till nytt tobaksdirektiv ska fortsätta att särregleras.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas i det följande under rubrikerna EU:s inre marknad, Exportfrämjande och hållbart företagande, Exportfrämjande och hållbar utveckling och Övrigt om exportfrämjande.

EU:s inre marknad

I motion 2013/14:N424 (S) föreslås att riksdagen bör tillkännage för regeringen vikten av att se till att medlemsländerna genomför de åtgärder och initiativ som nu diskuteras på EU-nivå för att förbättra den inre marknadens funktionssätt. Motionärerna framhåller även vikten av att kommissionen säkerställer att enskilda medlemsländer inte sätter upp nya protektionistiska regler för att skydda sina nationella marknader. Utskottet konstaterar att regeringens syn på detta område väl stämmer överens med motionärernas. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att fortsätta driva på för att skapa en bättre fungerande inre marknad och ser därför inte något skäl till ett riksdagsuttalande enligt det som efterfrågas.

Därmed avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Exportfrämjande och hållbart företagande

I flera motioner, 2013/14:U203 (V), 2013/14:U316 (MP), 2013/14:MJ304 (MP), läggs det fram förslag som rör svenskt exportfrämjande och hållbart företagande. Våren 2013 (bet. 2012/13:NU13) avstyrkte utskottet ett flertal motionsyrkanden som på olika sätt rörde svenska exportorgan i relation till deras arbete med hållbart företagande. Utskottet vill, liksom då, framhålla att grundläggande principer om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, hållbart företagande och den av regeringen beslutade politiken för global utveckling måste genomsyra det arbete som utförs av olika exportfrämjande aktörer. Utskottet kan vidare fortfarande konstatera att samtliga exportorgan har regeringens instruktion att arbeta utifrån principer om håll-

bart företagande och avrapportera sitt arbete till regeringen. Utskottet delar uppfattningen, som kommer till uttryck i de här aktuella motionerna, att det är av stor vikt att aktörer som arbetar med export- och investeringsfrämjande är kunniga och engagerade i dessa frågor och kan bistå företag med konkreta råd och information. Utskottet står dock alltså bakom uppfattningen att frågan om hållbart företagande är och även fortsättningsvis bör vara företagsägd och företagsdriven.

Med hänvisning till det sagda avstyrker utskottet motionerna 2013/14:U203 (V), 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:U304 (MP) i de delar som här är aktuella.

Exportfrämjande och hållbar utveckling

I motion 2013/14:U316 (MP) föreslås tillkännagivanden om att låta exportorganen främja företag som arbetar med lösningar för hållbara städer samt om att genomföra en översyn av hur det statliga exportstödet och utvecklingssamarbetet kan riktas mot förnybar energi. Som framgår av föregående avsnitt förekommer satsningar inom Miljöteknikstrategin för att främja export av svensk miljöteknik och förnybar energi samt insatser för hållbart stadsbyggande. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om att klimat- och miljöhänsyn ingår i de internationella konventioner och bestämmelser som reglerar hållbart företagande. Utskottet vill framhålla att frågor som rör hållbara städer samt förnybar energi är viktiga frågor. Utskottet ser dock inget skäl till riksdagsuttalanden i enlighet med vad motionärerna förordar.

Med det sagda avstyrks den nämnda motionen i de berörda delarna.

Övrigt om exportfrämjande

Utskottet har här att ta ställning till motioner som rör förslag om särskilda exportfrämjande insatser för vissa branscher, bättre kompetensutnyttjande för att främja handeln, ökade möjligheter till exportkrediter för små företag, samt exportförbudet mot snus.

Som framgår i det föregående avsnittet har utskottet tidigare enhälligt avstyrkt liknande förslag som de här aktuella i motionerna 2013/14:N267 (M) om att se över möjligheterna för svensk bärindustri att möta en ökad framtida efterfrågan på svenska bär från utlandet och 2013/14:N273 (M) om en översyn av möjligheterna att förbättra den svenska musikexportens förutsättningar. Utskottet ser ingen anledning att ompröva sitt ställningstagande i dessa frågor. Därmed avstyrks de båda nyss nämnda motionerna.

I motion 2013/14:N327 (KD) framhålls att det behövs ytterligare åtgärder för att ta till vara den internationella kompetens som finns i Sverige, för att på så vis bistå i att expandera landets handelsrelationer. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om projektet Kosmopolit. Som redovisats i avsnittet Vissa kompletterande uppgifter är det övergripande målet med projektet att tillvarata utlandsfödda företagares unika kunskaper om marknader i deras tidigare hemländer och därigenom öka svenska företags

internationaliseringsförmåga, konkurrensförmåga och svensk tillväxt. Därmed ser utskottet, som delar motionärens uppfattning att det är viktigt att ta till vara denna kompetens, inte något skäl för ett riksdagsuttalande enligt det som föreslås i motionen, som med detta avstyrks.

Med anledning av vad som sägs i motion 2013/14:N381 (M) om ökade möjligheter till exportkrediter för små företag vill utskottet anföra följande. Utskottet noterar att det i regleringsbrevet för budgetåret 2014 avseende Exportkreditnämnden fastställs att nämnden ska fortsätta satsa på att nå ut till små och medelstora företag samt arbeta aktivt med att bredda sin kundbas. Vidare konstaterar utskottet att Riksrevisionen genom en förstudie har inlett en granskning av Exportkreditnämnden. I granskningen ingår bl.a. att titta på nämndens arbete med att bredda kundbasen bland små och medelstora företag. Utskottet delar uppfattningen att det är särskilt viktigt att stödja små och medelstora företag i exportfrämjandet men ser mot bakgrund av det sagda ingen anledning till ett riksdagsuttalande enligt det som föreslås i den nyss nämnda motionen som därmed avstyrks.

Som framgår i det föregående avsnittet har utskottet återkommande behandlat motioner som rör exportförbudet för snus. Här framgår även de olika partiernas principiella inställning i frågan som alltså står fast. Utskottet konstaterar att en överenskommelse har nåtts kring ett nytt tobaksdirektiv och att frågan därmed, oavsett inställning i sak, inte längre har samma aktualitet. Med detta avstyrks motion 2013/14:N401 (M).

Internationell handel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rättvis handel. Utskottet framhåller att utvecklingsperspektivet är och även framöver bör vara av särskild betydelse för svenska prioriteringar inom handelspolitiken, men ser inget behov av ett riksdagsuttalande.

Riksdagen avslår även motionsyrkanden som rör handel och läkemedel, handel och jämställdhet samt handel och hållbar utveckling med hänvisning till tidigare ställningstaganden. Vidare avslår riksdagen ett motionsyrkande som rör bl.a. öppenheten inom Världshandelsorganisationen.

Riksdagen avslår dessutom motionsyrkanden om handel, hållbart företagande och rättvisemärkning. Utskottet hänvisar bl.a. till olika insatser som görs och ser inget behov av ett riksdagsuttalande.

Därtill avslår riksdagen övriga motionsyrkanden om internationell handel, däribland förslag som rör handelsavtalens utformning, import och försäljning av jätteräkor samt miljöteknik till utvecklingsländer.

Jämför reservationerna 8 (S), 9 (MP, V), 10 (SD), 11 (S, MP, V), 12 (MP), 13 (V), 14 (MP), 15 (S, MP, V), 16 (S, MP, V) och 17 (MP, V).

Motionerna

I kommittémotion 2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om det som anförs i motionen om globalisering (yrkande 1). I motionen betonas fördelarna med en öppen handel. Motionärerna anför bl.a. att en öppen handel bidrar till en ökad tillväxt, inte minst för utvecklingsländerna, och förbättrar möjligheterna att bekämpa fattigdomen. Vidare förordas ett tillkännagivande om multilaterala samarbeten (yrkande 2). Motionärerna framhåller bl.a. vikten av att regeringen är drivande för att förhandlingarna inom WTO ska återupptas, framför allt i syfte att förbättra utvecklingsländernas möjligheter att delta i handeln på världsmarknaden. Öppenheten inom WTO behöver även enligt det som sägs i motionen förbättras. I motionen föreslås även ett tillkännagivande om att verka för att EU inrättar en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till EU (yrkande 3). Motionärerna efterfrågar vidare en utvärdering av TRIPS-avtalet. Detta eftersom avtalet har kritiserats för att i första hand passa de rika ländernas behov (yrkande 4). Motionärerna menar också att Sverige bör verka för att AVS-länderna inför ett skydd för immateriella rättigheter i nivå med TRIPS-avtalet. I motionen förordas även ett tillkännagivande om rättvis handel (yrkande 5). Med rättvis handel avses handel som stärker mindre producenters och små jordägares

ekonomiska ställning för att de inte ska marginaliseras i världsekonomin. Den rättvisa handeln bör enligt motionärerna fortsätta främjas inom EU-samarbetet. I detta arbete framhåller motionärerna rättvisemärkningen som ett viktigt verktyg. Slutligen föreslås ett tillkännagivande om socialt hållbart företagande i en global värld (yrkande 14). Motionärerna konstaterar att EU årligen delar ut hundratals miljoner kronor till företag som ansöker om och uppfyller kriterierna för EU-stöd. För att företag ska få EU-stöd finns en rad formella föreskrifter men inga tydliga och konkreta krav på att de sökande ska presentera en plan för socialt ansvarstagande. Genom ett uttalande bör därför riksdagen uppmana regeringen att driva på förändringar i den riktningen.

Fördelarna med en öppen handel betonas även i kommittémotion 2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S). Liksom i motion 2013/14:N424 (S) konstateras dock att det alltså är världens rikaste länder som handlar mest med varandra. Motionärerna menar därför att det är viktigt att stödja länder i fattiga delar av världen att öka sin handel med varandra. Motionärerna förespråkar en tydlig frihandelspolitik som är kopplad till goda arbetsvillkor och understryker vikten av att driva frågor om mänskliga rättigheter i arbetslivet (yrkande 27). Vidare framhålls att den industrialiserade världen inte får missgynna utvecklingsländer genom importtullar och exportstöd till den egna industrin eller jordbruket. Enligt motionärerna förlorar utvecklingsländerna årligen flera hundra miljarder dollar på grund av handelsbarriärer. Särskilt viktigt menar de att det är att jordbrukssubventioner på tobak och alkoholvaror omgående avskaffas (yrkande 30).

I motion 2013/14:N397 av Thomas Strand m.fl. (S) understryks behovet av rättvisa globala handelsavtal, något motionärerna menar saknas i dag. Motionärerna riktar kritik mot EU:s jordbrukspolitik och jordbruksavtalet som de menar ger EU och Förenta staterna stora möjligheter att stödja sina egna bönder på bekostnad av många småbönder i andra delar av världen. Enligt motionärerna måste den svenska regeringen öka ansträngningarna för att förändra EU:s position vad gäller globala handelsavtal till en mer frihandelsvänlig position samt med ökad kraft driva på en verklig förändring av Jordbruksavtalet i syfte att hjälpa till att utveckla utsatta länders marknader.

I partimotion 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) framhålls att det krävs en revidering av TRIPS-avtalet. Fattiga länder måste ges rätten att producera, köpa och sälja mediciner som räddar liv. Riksdagen bör därför genom ett uttalande uppmana regeringen att verka för att lösa problemet kring begränsningarna med den s.k. tvångslicensieringen så att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel (yrkande 16). Vidare bör även miljöteknik ges samma undantag som livsbesparande mediciner har fått genom TRIPS-avtalet. För att utvecklingsländer både ska klara av att bromsa sina egna utsläpp av växthusgaser och samtidigt utvecklas utan att belasta miljön behöver de tillgång till modern miljöteknik. Riksdagen bör uppmana regeringen att verka för detta i inter-

nationella klimatförhandlingar (yrkande 17). Motionärerna vill även, utan närmare motivering, att riksdagen tillkännager för regeringen att det ska vara stränga kriterier för import av såväl fast som flytande bioenergi till EU (yrkande 41). I motionen framhålls vidare att Sverige måste verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal också ska vara förenliga med gällande internationell rätt om mänskliga, sociala och arbetsmässiga rättigheter och säkerställer att miljöhänsyn tas. Detta bör riksdagen genom ett uttalande tillkännage för regeringen (yrkande 59). Vidare betonas vikten av att regelverk för handel utformas på ett sådant vis att de inte förvärrar situationen för fattiga, eller minskar det politiska handelsutrymmet för utvecklingsländernas regeringar att självständigt utforma och driva sina utvecklingsstrategier. Motionärerna anser att Sverige ska verka för att gynna utvecklingsländernas situation på vår marknad och på världsmarknaden, och om att utvecklingsländerna måste ges möjlighet att skydda lokala näringsgrenar (yrkande 60). Slutligen framhålls att det behövs en översyn av samstämmigheten mellan målen för Sveriges jämställdhetspolitik och handelspolitik. Sverige bör verka för att EU ska bistå utvecklingsländerna med att utveckla kapaciteten att utforma, förhandla fram och genomföra handelspolitik som främjar en jämnt könsfördelad ekonomisk utveckling. Motionärerna föreslår att riksdagen genom ett uttalande tillkännager för regeringen att genusbudgetering som standardverktyg i handelspolitiken kan vara ytterligare en strategi för att bidra till jämställdhet (yrkande 62).

I motion 2013/14:N391 av Robert Halef (KD) betonas vikten av att samstämmighetspelaren inom Sveriges politik för global utveckling (PGU), som även är övergripande på EU-nivå, genomsyrar handelspolitiken så att handeln kan verka utvecklingsfrämjande. Sverige bör därför arbeta för att EU genomför en översyn av jordbrukstullar riktade mot utvecklingsländer som kan tänkas bryta mot EU:s åtaganden enligt samstämmighetspolitiken (yrkande 1). Vidare efterlyser motionären nya och riktade åtgärder till de minst utvecklade länderna, utöver de komparativa handelsfördelar som redan finns i dag som motionären menar främst gynnar medelinkomstkategorierna av utvecklingsländer. I motionen betonas även vikten av att inom ramen för frihandelsavtalen driva och trycka på i frågor om demokrati och mänskliga fri- och rättigheter (yrkande 2).

Handel och ekonomiskt samarbete kan inte frikopplas från frågor om folkrätt och mänskliga rättigheter, sägs det i Vänsterpartiets partimotion 2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. Riksdagen bör därför genom ett uttalande uppmana regeringen att inom ramen för EU verka för att kommande associerings- och handelsavtal ska villkoras med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten (yrkande 4).

I partimotion 2013/14:MJ468 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) framhålls att grön teknik som bekämpar klimatförändringarna bör ges samma undantag inom TRIPS-avtalet som livsbesparande mediciner har fått. Därigenom skulle tekniköverföring gynnas och utvecklingsländer få råd med den moder-

naste och miljövänligaste tekniken. Genom ett uttalande bör riksdagen uppmana regeringen att verka för detta i internationella klimatförhandlingar (yrkande 14).

I Vänsterpartiets kommittémotion 2013/14:U235 av Hans Linde m.fl. framhålls att Sverige bör motsätta sig höjda tullar mot afrikanska länder samt verka för att EU visar en större lyhördhet för dessa stater inom ramen för förhandlingarna om framtida EPA-avtal. Vidare bör Sverige inom EU verka för att handelsavtal med Afrika, Västindien och Stilla havsområdet (AVS-länderna) tar sin utgångspunkt i millenniemålen och en samstämmig utvecklingspolitik (yrkande 2).

I kommittémotion 2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V) konstateras att jätteräkindustrin leder till att stora områden i Asien, där dessa råkor odlas, drabbas av negativa miljömässiga och sociala effekter. Lokalbefolkningen drivs ofta bort och de betydelsefulla mangroveträskan försvinner. Sverige bör därför, enligt motionärerna, verka för ett förbud mot import och försäljning av jätteräkor (yrkande 11).

Vissa kompletterande uppgifter

WTO:s nionde ministerkonferens

Förhandlingar i WTO och den s.k. Doharundan bröt samman i mars 2011 och sedan dess har det länge varit ett låst förhandlingsläge. Doharundan omfattar ett stort antal frågor, vilket också har varit en bidragande orsak till att man inte kommit framåt i förhandlingarna, eftersom Doharundan bygger på en allomfattande överenskommelse där alla delar ingår. För att komma vidare i förhandlingarna beslöt man inför WTO:s nionde ministermöte på Bali den 3–6 december 2013 att i stället förhandla om ett s.k. minipaket där tre frågor lyftes fram: förenklade handelsprocedurer, jordbruksfrågor och utvecklingsfrågor. Den nyutträdde generaldirektören för WTO, Roberto Azevedo, inledde förhandlingarna inför Bali den 1 september 2013. Generaldirektörens uttalade målsättning var att det skulle finnas ett färdigt paket att lägga fram på Bali. Några dagar före Balimötet tvingades dock Roberto Azevedo konstatera att detta inte skulle kunna ske och ett avtal kunde först nås efter ytterligare förhandlingar på Bali.

Uppgårelsen på Bali innehåller tre huvuddelar: ett avtal om förenklade handelsprocedurer, jordbruksfrågor samt ett antal utvecklingsfrågor.

I korthet innebär avtalet om förenklade handelsprocedurer en minskning av krånglig tulladministration och byråkrati, t.ex. kommer det att krävas färre dokument och färre inspektioner eftersom dessa ska vara riskbaserade. Dessutom ska all information om handelsrelaterade regelverk vara offentliga och tillgängliga på internet. Detta förväntas leda till att handel över gränserna blir betydligt smidigare och mindre kostsam. Då det oftast är krångligt och tidskrävande att importera och exportera till de minst utvecklade länderna och de övriga utvecklingsländerna förväntas avtalet medföra störst ekonomiska vinster i dessa länder. Eftersom dessa länder

kommer att behöva genomgå stora förändringar inom sina tulladministrationer kommer tekniskt stöd och kapacitetsuppbyggande insatser att ges från de utvecklade länderna. Det finns även förväntningar på att avtalet kommer att leda till en minskad korrupktion och minskat svinn av grödor som i dag förstörs på grund av långsam tullhantering, samt även underlätta för varor att komma fram vid humanitära katastrofer. Avtalet kan även enligt Kommerskollegium underlätta för små och medelstora företag som tidigare har haft svårt att nå ut till vissa marknader.

När det gäller jordbruksområdet togs beslut om ett tillfälligt skydd av utvecklingsländerns subventionerade lagringsprogram för livsmedelsförsörjning samt om förenklad hantering av tullkvoter för att underlätta handeln med jordbruksprodukter. Ministrarna antog även en deklaration om exportsubventioner som innebär att WTO-medlemmarna ska sträva efter att fortsätta minska sin användning av sådana samt att de ska ge mer information om hur de använder olika typer av exportsubventioner. Under det närmaste året kommer vidare ett arbetsprogram tas fram för det fortsatta arbetet med att lösa de jordbruksfrågor som förhandlas inom Doharundan.

Slutligen när det gäller utvecklingsfrågor togs beslut om att inrätta en s.k. översynsmekanism för WTO-avtalens bestämmelser om särskild och differentierad behandling, preferentiella ursprungsregler, tull- och kvotfritt marknadstillträde för export från minst utvecklade länder, särskilda förmåner för tjänsteexport från minst utvecklade länder samt frågor relaterade till bomull.

WTO:s jordbruksavtal

Jordbruksavtalet i WTO slöts under Uruguayrundan och trädde i kraft 1995. Avtalet innehåller åtaganden och regler som påverkar handeln med jordbruksprodukter inom framför allt tre områden: tullar, stöd och exportbidrag. Avtalet innehåller listor som slår fast hur höga tullar varje land får ta ut för enskilda produkter. För de flesta jordbruksprodukter tar EU ut precis så höga tullar som är tillåtet, med undantag för de fall där EU har ett frihandelsavtal eller liknande med ett annat land. Avtalet sätter vidare gränser för hur mycket länderna kan använda exportbidrag; många länder får inte använda det alls. EU har rätt att betala ut exportbidrag för ett stort antal produkter. Det finns dock regler som begränsar hur stort totalbeloppet får bli samt hur stora volymer som kan få bidrag. I dag ligger exportbidragen långt under taken för EU:s del. Slutligen omfattar avtalet tak för delar av de totala stöden till jordbruket. Avtalet delar in stöd i tre olika kategorier, s.k. boxar, beroende på hur mycket stöden påverkar produktionen och handeln. Avtalet innehåller också särskilda villkor och undantag för utvecklingsländerna. Under avtalets genomförandeperiod (1995–2000) åtog sig WTO-medlemmarna att sänka tullar, exportsubventioner och handelsstörande jordbruksstöd med vissa fastställda procentsatser. Utvecklingsländernas reduktionskrav var inte lika höga som för de utvecklade länderna och genomförandeperioden var fyra år längre. De minst

utvecklade länderna behövde inte alls sänka tullar eller stöd. Inom WTO finns ingen klar definition av vad som är ett utvecklingsland utan det är upp till varje enskilt land att själv definiera sig som utvecklingsland förutsatt att övriga medlemsländer accepterar definitionen. Enligt uppgift på Jordbruksverkets webbplats är det fler än 80 procent av WTO:s närmare 160 medlemsländer som definierar sig som utvecklingsland på jordbruksområdet.

Förhandlingar om ett nytt jordbruksavtal pågår sedan 2001 som en del av Doharundan, om nya åtaganden om bl.a. tull- och skattesänkningar samt villkor för en total avveckling av exportsubventionerna på jordbruksområdet (se vidare avsnittet om WTO och Balipaketet).

Allmänna preferenssystemet

Sedan 1970-talet har det funnits ett system med tullsänkningar och tullfrihet för utvecklingsländer vid import till EU. I oktober 2012 antogs den nya EU-förordningen (nr 978/2012) om det allmänna preferenssystemet (Generalised System of Preferences, GSP), men de nya tullförmånerna började tillämpas först den 1 januari 2014. Det allmänna preferenssystemet består av tre delar: ett basystem (Bas-GSP) som ger tullättnader för ett antal varor, GSP+ som är en särskild incitamentordning som innebär att ytterligare förmåner kan ges till utvecklingsländer som arbetar för en hållbar utveckling (främst på områdena arbetsrätt, mänskliga rättigheter och miljö) och som har ett gott styre, och slutligen systemet Everything But Arms (EBA) för de minst utvecklade länderna, som innebär tull- och kvotfrihet för alla varor utom vapen. Det uttalade målet med den nya förordningen är att koncentrera hjälpen till de mest behövande, att stärka GSP+ som ett incitament för gott styre och hållbar utveckling och att göra systemet mer transparent, stabilt och förutsägbart. Det nya systemet är tänkt att ha större genomslag i länder med störst behov. Det är möjligt att häva tullförmåner för enskilda varusektorer för konkurrenskraftiga utvecklingsländer, och rika utvecklingsländer kan uteslutas helt. För länder som inte följer vissa angivna internationella konventioner kan förmåner temporärt upphävas. Beslut har fattats om att tio länder ska beviljas tullförmåner enligt GSP+ med början den 1 januari 2014: Armenien, Bolivia, Kap Verde, Costa Rica, Ecuador, Georgien, Mongoliet, Paraguay, Pakistan och Peru. Kommissionen har även i december 2013 lämnat in förslag om att ytterligare tre länder ska ingå i GSP+: El Salvador, Guatemala och Panama. Europaparlamentet och Europeiska rådet har dock ännu inte tagit ställning till om detta förslag ska antas eller inte.

Kommissionen arbetar även aktivt med regionala och bilaterala förhandlingar. År 2002 inleddes förhandlingar med AVS-länderna för att sluta avtal om ekonomiska partnerskapsavtal (EPA), då det tidigare systemet med tullättnader för AVS-kretsen underkändes av WTO eftersom det var

diskriminerande mot andra fattiga länder. Avtalsförhandlingarna sker med sju olika regioner, och i januari 2013 slöts det första avtalet med ESA (Eastern and South Africa).

Internationell handel och utveckling

Vad gäller internationell handel och utveckling kan i detta sammanhang nämnas att handelsminister Ewa Björling i samband med WTO:s ministermöte på Bali offentliggjorde regeringens avsikt att lansera ett nytt kunskapscentrum för förenklade handelsprocedurer i Tanzania. Genom Sida bidrar Sveriges regering med ett inledande stöd om ca 1,6 miljoner dollar per år under perioden 2014–2015. Tanken med kunskapscentrumet är att tillgoda ett behov av en bättre samordnad och målinriktad utbildning för regeringsföreträdare i Afrika, med särskilt fokus på de minst utvecklade länderna. Utbildningen kommer att inriktas på att stödja de deltagande länderna i tillämpningen av ett framtida WTO-avtal om förenklade handelsprocedurer.

Med anledning av att det i motion 2013/14:N424 (S) föreslås ett tillkännagivande om att EU bör inrätta en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till EU kan nämnas att kommissionen i maj 2013 lanserade en ny version av sin exportsupport (Export Helpdesk). Exportsupporten är en kostnadsfri webbaserad support som riktar sig till företag i utvecklingsländer. Syftet är att förklara för företagare i dessa länder hur de kan exportera till EU. Tjänsten beskrivs som en ”one-stop-shop” där företag enkelt bl.a. kan ta del av EU:s krav, skatter, tullar, ursprungsregler och statistik som gäller för deras produkter. Exportsupporten har funnits sedan 2004 och är tillgänglig på engelska, franska, spanska och portugisiska.

Internationell handel och hållbart företagande

Hållbart företagande (även kallat ansvarsfullt företagande och företagens sociala ansvar, CSR) är ett paraplybegrepp som omfattar många olika delar. I utskottets betänkande om handelspolitiska frågor våren 2013 (bet. 2012/13:NU13) står det mer om innebörden och omfattningen av begreppet, och där beskrivs ett flertal internationellt erkända vägledande principer och riktlinjer kring hållbart eller ansvarsfullt företagande: OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact, ISO-standard om socialt ansvarstagande, ILO:s trepartsförklaring om multinationella företag och socialpolitik, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

I oktober 2011 antog kommissionen en ny strategi för hållbart företagande 2011–2014, KOM(2011) 681. Strategin täcker åtgärder inom åtta områden: synliggöra företagens sociala ansvar och sprida god praxis, stärka och mäta förtroendet för företagen, bättre självreglering och samreglering, belöna hållbart företagande, bättre information från företagen om sociala och miljömässiga hänsyn, mer av företagens sociala ansvar i utbildning och forskning, vikten av nationella, regionala och lokala åtgärder

samt bättre överensstämmelse mellan europeiska och globala strategier för företagens sociala ansvar. I strategin finns två uppgifter som riktar sig till enskilda stater: att ta fram en nationell lista på åtgärder och/eller en nationell handlingsplan för hur nationellt CSR-arbete kan främja målen i den s.k. EU 2020-strategin om smart, hållbar och inkluderande tillväxt samt att ta fram en plan för hur FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter ska genomföras nationellt.

Kommissionen har även under 2013 lagt fram ett förslag till direktiv (KOM(2013) 207) där den föreslår ett krav på att större företag ska lämna icke-finansiell information (såsom miljöaspekter, sociala villkor och arbetsvillkor, respekt för mänskliga rättigheter, antikorruption och mutor) samt information om mångfaldspolitik vid sammansättning av styrelsen i sin årsredovisning. Förhandlingar om direktivets utformning pågår.

Under 2013 publicerade regeringen en plattform för svenskt agerande vad gäller hållbart företagande. Plattformen är regeringens svar på kommissionens inbjudan om att ta fram en nationell handlingsplan för att främja hållbart företagande. I plattformen ger regeringen sin grundsyn kring hållbart företagande med en uttalad förhoppning att det ska utgöra en bra grund för företag och andra som är intresserade av att arbeta enligt principer för hållbart företagande. Enligt regeringens definition omfattar hållbart företagande mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och antikorruption. Vidare ingår även jämställdhet, mångfald och affäretik inom dessa fyra huvudsakliga områden. Enligt regeringens uppfattning bör utvecklingen av hållbart företagande ledas av företagen själva medan regeringar och myndigheter har en pådrivande och stödjande roll. Av plattformen framgår vidare regeringens pågående arbete inom området, här kan bl.a. nämnas att staten som ägare fr.o.m. 2014 kommer att följa upp de statligt ägda bolagens hållbarhetsmål och att regeringen under 2013 inlett arbetet med att genomföra FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter nationellt.

Det kan även nämnas att det finns en nordisk strategi för hållbart företagande som antogs av Nordiska ministerrådet i oktober 2012.

Med anledning av det som sägs i motion 2013/14:N424 (S) om rättvis handel (yrkande 5) kan kommissionens meddelande Att bidra till en hållbar utveckling: rättvis handel och icke-statliga handelsrelaterade system för hållbar utveckling (KOM(2009) 215) nämnas. I meddelandet undersöks hur situationen ser ut i frågan. Av kommissionens politiska överväganden framgår att den inte anser att det är dess uppgift att rangordna eller lagstifta om kriterier inom privata handelsrelaterade system för hållbar utveckling eller avgöra hur betydelsefulla de är i förhållande till målen med hållbar utveckling. Kommissionen menar att detta skulle hindra dynamiken i de privata systemen på området och skulle kunna förhindra att rättvisemärkningen och andra privata system och tillhörande standarder utvecklas ytterligare. Kommissionen lyfter därefter fram några aspekter som den anser att aktörerna bör beakta vid bedömningen av god praxis. Här kan

exempelvis nämnas att standarder och kriterier bör vara objektiva och icke-diskriminerande för att undvika alla eventuella (oavsiktliga) negativa effekter på i synnerhet producenterna i utvecklingsländerna. Vad gäller privata handelsrelaterade system för hållbar utveckling och WTO framhåller kommissionen att det är av vikt att säkra att märkningssystemen är öppna och icke-diskriminerande.

Klimat- och miljöhänsyn

Klimat- och miljöhänsyn ingår i de internationella konventioner och bestämmelser som reglerar hållbart eller ansvarsfullt företagande. I detta sammanhang kan även nämnas att medlemmarna vid WTO:s ministerkonferens i Doha 2001 enades om att förhållandet mellan regelverken inom WTO och internationella miljökonventioner, särskilt de som innehåller specifika handelsåtaganden, skulle ingå som en del i förhandlingarna av Doharundan. Enligt uppgift från Utrikesdepartementet var Sverige och EU drivande för att miljöfrågorna fördes in i Doharundan. Dohamandatet är dock förhållandevis svårtolkat. Förhandlingarna om förhållandet mellan reglerna i de multilaterala miljökonventionerna och WTO har därför ägnats åt att definiera de olika koncepten i mandatet. Det är också en kontroversiell fråga, som trots att den funnits på agendan under många år karaktäriseras av motsättningar. Enligt uppgift från Utrikesdepartementet har frågans känslighet lett till att den inte fanns med som en del av det tidigare nämnda minipaketet. Förhandlingarna inom Doha uppges gå långsamt, och det gäller inte minst miljöfrågorna.

Med anledning av det som sägs i motion 2013/14: MJ424 (V) om jätteräkindustrin och dess negativa miljömässiga och sociala effekter kan nämnas att statsrådet Ewa Björling i svar på en skriftlig fråga (fr. 2007/08: 759) om Mangroveavverkning och jätteräkor av Ameer Sachet (S) bl.a. pekade på utmaningen att säkerställa att internationell handel bidrar till ekonomisk tillväxt samtidigt som miljön och ekosystemen bevaras. Handelsministern framhöll vikten av att inkludera miljö- och klimatfrågorna i frihandelsförhandlingarna. Vidare betonade handelsministern vikten av att de miljömässiga aspekterna av t.ex. odling av jätteräkor hanteras men menade att detta görs bäst med andra verktyg och i andra forum än de som hanterar handelsfrågor.

Avtal om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPS) och om åtgärder mot intrång i immateriella rättigheter (ACTA)

Avtal om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPS) utgör en del av WTO:s regelverk och innehåller bl.a. bestämmelser om patent och upphovsrätt. Utskottet har i ett tidigare betänkande redogjort för innehållet i avtalet (bet. 2011/12: NU13). Ett handelsavtal om åtgärder mot intrång i immateriella rättigheter, framför allt piratkopiering och varumärkesförfalskning (ACTA) har tillkommit för att förbättra säkerställandet av bl.a. TRIPS. Avtalet förhandlades klart i slutet av 2010 men har ännu inte trätt

i kraft. Avtalet innefattar de immateriella rättigheter som fastställts i TRIPS och berör en rad immaterialrättsliga instrument, såsom civil- och straffrättsliga bestämmelser, regler om gränsåtgärder och internationellt samarbete. I många delar är avtalet preciseringar i förhållande till TRIPS, men det finns också vissa nyheter. Bland annat är de civilrättsliga och straffrättsliga bestämmelserna mer utvecklade och avtalet innehåller också bestämmelser om säkerställande i den digitala miljön. Även bestämmelserna om internationellt samarbete är mer utvecklade än i TRIPS. Avtalet är en reaktion mot att vissa utvecklingsländer och tillväxtländer, framför allt Brasilien, Indien och Kina, motsatt sig att diskutera säkerställande av immateriella rättigheter inom ramen för WTO och FN-organet WIPO (World Intellectual Property Organization).

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas i det följande under rubrikerna Rättvis handel, Handel och läkemedel, Handel och jämställdhet, Handel och hållbar utveckling, Världshandelsorganisationen (WTO), Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning och Övrigt om internationell handel.

Rättvis handel

I likhet med tidigare år då utskottet har haft att ta ställning till förslag liknande de i de här aktuella motionerna, 2013/14:U235 (V), 2013/14:U303 (S), 2013/14:U316 (MP), 2013/14:N391 (KD), 2013/14:N397 (S), 2013/14:N424 (S), om bl.a. tullmurar, handelshinder och exportstöd för jordbruksprodukter vill utskottet inledningsvis framhålla att frihandel är en viktig princip att slå vakt om. Enligt utskottets mening bör Sverige även fortsättningsvis vara en tydlig röst inom EU och internationella forum, såsom WTO, för en öppen och fri handel och för att motverka protektionistiska krafter. Ökad handel ger ökad tillväxt som i sin tur skapar bättre ekonomiska förutsättningar för länder och deras medborgare. Som utskottet tidigare uttalat kan frihandel vara en stark välståndsskapande kraft för såväl världens fattigaste länder som de mer utvecklade länderna. Att värna principen om frihandel är därför både ett globalt och ett svenskt intresse. Samtidigt är det viktigt att framhålla att utvecklingsländernas intressen särskilt måste beaktas i dessa sammanhang.

I likhet med föregående år delar utskottet alltså mot motionärernas kritik mot EU:s jordbrukssubventioner och uppfattningen att dessa liksom kvarvarande tullmurar, importrestriktioner och övriga handelshinder mot utvecklingsländer ska avskaffas. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om att Sverige sedan inträdet i EU har verkat för en reformering av den gemensamma jordbrukspolitik. Den svenska linjen är att EU såväl som andra länder ska erbjuda så generösa marknadstillträden som möjligt för fattiga länder i såväl multilaterala som regionala och bilaterala förhandlingar.

Utskottet har tidigare avstyrkt liknande yrkanden (bet. 2012/13:NU13) med motiveringen att Sverige verkar i linje med det som efterfrågas av motionärerna och att det därför inte finns något behov av ett riksdagsuttalande. Utskottet vidhåller den uppfattningen. Utskottet noterar vidare att jordbruksfrågor ingår som en del av den uppgörelse som nåddes vid WTO:s ministermöte på Bali i december 2013. Utskottet anser att det är positivt att förhandlingarna på detta område i och med Bali inte längre är låsta och välkomnar de initiativ som tagits på området, men vill samtidigt påminna om att såväl EU som Förenta staterna inom ramen för Doharundan åtagit sig att avveckla exportsubventionerna. I detta sammanhang kan även erinras om att jordbruksfrågorna ingår som en del av de pågående förhandlingarna om ett handels- och investeringsavtal mellan EU och Förenta staterna.

Med anledning av vad som anförs i de här aktuella motionerna om rättvis handel vill utskottet påminna om vad det tidigare sagt då det har haft att ta ställning till liknande förslag (bet. 2012/13:NU13). Det är alltså utskottets uppfattning att utvecklingsperspektivet är och även framöver bör vara av särskild betydelse för svenska prioriteringar inom handelspolitiken. Utskottet instämmer i motionärernas beskrivning av att det är ett problem att inte alla kan ta del av globaliseringens fördelar. Därför bör Sverige genom handelspolitiska instrument verka för att globaliseringens fördelar även kommer låg- och medelinkomstländer till del. Öppna, enkla och icke-diskriminerande regler för internationell handel är i detta sammanhang viktigt. Som utskottet uttryckt inledningsvis är den svenska linjen att såväl EU som andra industriländer ska erbjuda så generösa marknadstillträden som möjligt för fattiga länder i såväl multilaterala som regionala och bilaterala förhandlingar. Vad gäller FN:s millenniemål och en samstämmig utvecklingspolitik vill utskottet framhålla att en friare handel och bättre integrering av de fattiga länderna i det internationella handelssystemet är viktigt för att bekämpa världsfattigdomen och nå FN:s millenniemål. Utskottet vidhåller dock sin tidigare deklarerade uppfattning att internationella handelsavtal inte bör utvecklas till att enkom bli ett verktyg för genomförandet av FN:s millenniemål. Även i detta sammanhang vill utskottet erinra om det beslut som togs vid ministermötet på Bali där utvecklingsfrågor ingick som en del jämte jordbruksfrågor och förenklade handelsprocedurer. Här kan även det allmänna preferenssystemet (GSP) som nyligen reviderats nämnas.

Slutligen vill utskottet betona att särskild flexibilitet bör ges till AVS-länderna vad gäller utformningen av jordbrukspolitiken, såsom möjligheten att vidta mindre tullsänkningar och ha längre övergångsperioder för att kunna anpassa produktionen vid handelsliberaliseringar. Detta är särskilt relevant så länge industrialiserade länder fortsätter att subventionera jordbruksproduktion och jordbruksexport.

Med det sagda avstyrker utskottet nämnda motioner i de här aktuella delarna.

Handel och läkemedel

Utskottet har tidigare (bet. 2012/13:NU13) avstyrkt liknande motionsyrkanden som de här aktuella i motionerna 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:N424 (S) om handel och tillgången till läkemedel. Utskottet har i dessa sammanhang framhållit vikten av att stärka det förebyggande arbetet vad gäller sjukdomar som hiv/aids, malaria, tuberkulos och mässlingen, som framför allt drabbar utvecklingsländer, t.ex. genom arbete med frågor som utbildning, forskning, jämställdhet, stärkande av hälsosystem och byggande av infrastruktur. Vidare är det viktigt att söka politiska lösningar som inte innebär att patentsystemet undermineras då utvecklingen av läkemedelsprodukter kräver stora investeringar i forskning och utveckling. Vad gäller TRIPS-avtalet är utskottets uppfattning alltjämt att det kan och bör tillämpas på ett sätt som stöder WTO-medlemmars, särskilt fattiga länders, rätt att skydda folkhälsan och främja tillgången på läkemedel. Utskottet ser därmed inget skäl för riksdagsuttalanden enligt det som förespråkas i de här aktuella motionsyrkandena, vilka med detta avstyrks.

Handel och jämställdhet

I motion 2013/14:U316 (MP) anförs att genusbudgetering som standardverktyg i handelspolitiken kan vara en strategi för att bidra till jämställdhet. Utskottet har tidigare behandlat motioner om handel och jämställdhet, senast våren 2013 (bet. 2012/13:NU13) då utskottet avstyrkte ett förslag om att regeringen ska verka för att Cedawkonventionen inkluderas i alla nya handelsavtal. Utskottet står alltjämt fast vid sin principiella ståndpunkt att bristande jämställdhet i första hand bör angripas med andra åtgärder närmare orsaken till problemet än genom handelsåtgärder, t.ex. genom att förändra strukturer och sociala förhållanden i olika länder som medför bristande jämställdhet. I likhet med tidigare år vill utskottet samtidigt framhålla vikten av att stödja insatser på det handelspolitiska området av särskild betydelse för ökad jämställdhet. Utskottet vill åter igen även påminna om de hållbarhetsmässiga konsekvensanalyserna (s.k. SIA-rapporterna) som görs av samtliga större handelsavtal som kommissionen förhandlar för medlemsstaterna där bl.a. handelsavtalens effekter på kvinnors villkor och jämställdhet analyseras.

Med detta avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Handel och hållbar utveckling

I motion 2013/14:U316 (MP) förespråkas ett tillkännagivande om att ha stränga kriterier för import av både fast och flytande bioenergi till EU. Utskottet vill med anledning av detta påminna om att riksdagen våren 2010, på förslag av miljö- och jordbruksutskottet, antog en ny lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (bet. 2009/10:MJU26). Lagen omfattar bestämmelser om hållbarhetskriterier som anges i det s.k. förnybartdirektivet (2009/28/EG). Vidare kan

det även nämnas att miljö- och jordbruksutskottet under våren 2013 (bet. 2012/13:MJU11) avstyrkte motioner om hållbara biodrivmedel. I sitt ställningstagande konstaterade miljö- och jordbruksutskottet bl.a. att kommissionen lagt fram ett förslag om ändring av nyss nämnda direktiv (KOM (2012) 595). Syftet med förslaget är att inleda en övergång till biodrivmedel som ger betydande minskningar i växthusgasutsläppen när även beräknade utsläpp till följd av indirekt ändrad markanvändning rapporteras. Miljö- och jordbruksutskottet anförde vidare att kommissionens förslag innebär en höjning av minimitröskeln för växthusgasminskningar för biodrivmedel och flytande biobränslen som produceras i nya anläggningar med verkan fr.o.m. den 1 juli 2014. Miljö- och jordbruksutskottet välkomnade förslaget till tidigareläggning av den i det befintliga direktivet fastställda successiva ökningen av de krav som ställs på de utsläpp av klimatgaser som är förknippade med produktionen av biodrivmedel och framhöll att förslaget innebär ett kraftigt incitament för producenter av biodrivmedel att vidta förbättringsåtgärder och vidare att det utesluter de biodrivmedel som har sämst miljöprestanda från den europeiska marknaden.

Utskottet, som inte har någon annan uppfattning än miljö- och jordbruksutskottet, avstyrker därmed motion 2013/14:U316 (MP) i den här aktuella delen.

Världshandelsorganisationen (WTO)

I motion 2013/14:N424 (S) framhålls betydelsen av att fortsätta arbeta för att förhandlingarna inom den s.k. Doharundan ska fortskrida. Motionärerna betonar även vikten av att öppenheten inom WTO förbättras. Utskottet vill i sammanhanget inledningsvis betona betydelsen av överenskommelsen om det s.k. Balipaketet som ingicks i samband med WTO:s nionde ministerkonferens i början av december 2013. Tack vare framgången på Bali har det tänts hopp om att den så omtalade Doharundan någon gång i en framtid ska kunna slutföras, även om det samtidigt är viktigt att framhålla att vägen dit fortfarande är lång. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är av stor vikt att fortsätta arbeta för att förhandlingarna inom WTO fortskrider liksom för att det avtal som nu har nåtts också genomförs. Utskottet finner att även regeringen omfattas av denna uppfattning och vill i sammanhanget erinra om regeringens uttalade avsikt att lansera ett nytt kunskapscentrum för förenklade handelsprocedurer i Tanzania.

Vad gäller öppenheten inom WTO kan erinras om att utskottet tidigare avstyrkt förslag om ökad insyn i handelspolitiken (bet. 2012/13:NU13) med hänvisning till att det förekommer en löpande och årlig återrapportering till riksdagen kring utvecklingen på handelsområdet. Med anledning av den här aktuella motionen vill utskottet även anförda följande. Utskottet noterar att kommissionen uppmantrar demokratisk kontroll och medborgerligt deltagande på alla stadier i förhandlingarna. Såväl WTO som kommissionen tillgängliggör information på deras respektive webbplatser om pågående förhandlingar, samtliga medlemmars anföranden på Bali finns

t.ex. att tillgå på WTO:s webbplats. Ett antal organisationer har även beviljats observatörsstatus vid WTO:s förhandlingar. Vidare noterar utskottet att det inom WTO sedan 2006 finns en mekanism som innebär att medlemmar som deltar i förhandlingar om regionala handelsavtal på ett tidigt stadium ska informera WTO-sekretariatet om att förhandlingar inletts samt när avtal slutits (Transparency Mechanism for Regional Trade Agreements). Utskottet menar att det är av vikt att värna insyn, öppenhet och delaktighet i det pågående arbetet i WTO. Samtidigt har utskottet förståelse för att en viss nivå av sekretess är nödvändig för att skapa ett förtroendefullt förhandlingsklimat.

Med det sagda avstyrks det här aktuella motionsyrkandet.

Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning

Frågan om hållbart företagande har tidigare berörts i detta betänkande, då i relation till svenskt exportfrämjande. Utskottet vill med anledning av detta inledningsvis påminna om att dess uppfattning är att frågan om hållbart företagande är och även fortsättningsvis bör vara företagsägd och företagsdriven. Samtidigt vill utskottet även här framhålla vikten av att bistå företagen med kunskap i frågor om hållbart företagande. Här fyller exempelvis den ISO-standard om socialt ansvarstagande, som även nämns i motion 2013/14:N424 (S), en viktig roll. I linje med vad som sägs i den nyss nämnda motionen tror utskottet vidare att konsumenter genom att ställa större krav kan driva på företagens arbete med hållbart företagande, och i det sammanhanget kan instrument som märkning av produkter och tjänster, såsom rättvisemärkning, ge en viktig vägledning för konsumenterna. Utskottet kan konstatera att frågor om hållbart företagande är prioriterade av såväl regeringen som kommissionen. Här kan exempelvis nämnas kommissionens arbete med en förnyad EU-strategi 2011–2014 för företagens sociala ansvar samt arbetet med förslaget till nytt direktiv om redovisning av stora företags och koncerners icke-finansiella information och mångfaldspolitik. Vad gäller rättvisemärkning kan i detta sammanhang erinras om kommissionens meddelande Att bidra till en hållbar utveckling: rättvis handel och icke-statliga handelsrelaterade system för hållbar utveckling, KOM(2009) 215.

Med det sagda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 2013/14:N424 (S) i de här aktuella delarna.

Övrigt om internationell handel

Utskottet har här att behandla motioner om handelsavtalens utformning, import och försäljning av jätteräkor samt TRIPS-avtal och miljöteknik.

Utskottet har tidigare behandlat motioner med liknande krav som de som förs fram i de här aktuella motionerna, 2013/14:U203 (V), 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:N391 (KD), om att Sverige ska verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal också ska vara förenliga med gällande internationell rätt om mänskliga, sociala och arbetsmässiga rättigheter och

säkerställa miljöhänsyn samt att handelsavtalen ska villkoras med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten. I dessa sammanhang (senast i bet. 2012/13:NU13) har utskottet betonat vikten av att handelspolitiken medverkar till att värna de mänskliga rättigheterna, stärker respekten för grundläggande arbetsvillkor, inkluderar ett klimat- och miljöperspektiv samt prioriterar ett utvecklingsperspektiv. Utskottet vill i linje med tidigare år än en gång betona det i alla sammanhang, inte minst inom handelspolitiken, är av stor vikt att värna de mänskliga rättigheterna. Med anledning av det som framförs i de här aktuella motionerna vill utskottet påminna om att EU:s målsättning är att integrera klausuler om respekt för mänskliga rättigheter i samtliga associerings- och frihandelsavtal. Det gäller således även för de länder som nämns i motion 2013/14:U203 (V). Vidare är det alltså utskottets uppfattning att såväl internationella som regionala och bilaterala handelsavtal bör bidra till att ILO:s rättighetskonventioner och andra viktiga vägledande principer om riktlinjer, såsom OECD:s riktlinjer för multinationella företag och Global Compact, genomförs och efterlevs. Utskottet vill i detta sammanhang även påminna om att klimat- och miljöhänsyn ingår i de internationella konventioner och bestämmelser som reglerar hållbart och ansvarsfullt företagande.

I motion 2013/14:MJ424 (V) förespråkas att Sverige, mot bakgrund av miljömässiga och sociala hänsyn, bör verka för ett förbud mot import och försäljning av jätteräkor. Utskottet delar uppfattningen att jätteräkeindustrin utgör ett betydande problem främst genom den fysiska miljöförstöring som blir följden av att anlägga och driva odlingarna. Till skillnad från motionärerna anser dock inte utskottet att en begränsning av frihandeln är en lösning på problemet. Att säkerställa att internationell handel bidrar till ekonomisk tillväxt samtidigt som miljön och ekosystemen bevaras är onekligen en utmaning. Utskottet konstaterar att regeringen fortsätter att driva på för att inkludera miljö- och klimatfrågor i förhandlingar inom WTO och vill även en gång påminna om att klimat- och miljöhänsyn ingår i de internationella konventioner och bestämmelser som reglerar hållbart och ansvarsfullt företagande.

Vad gäller miljöteknik och TRIPS-avtalet har utskottet vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden som varit liknande de som här är aktuella i motion 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:MJ468 (V) om att Sverige bör verka för att grön teknik som bekämpar klimatförändringarna ges samma undantag inom TRIPS-avtalet som livsuppehållande mediciner. Liksom vid dessa tillfällen vill utskottet framhålla vikten av att utvecklingsländerna får tillgång till ny, energieffektiv teknik. Samtidigt står dock utskottet alltså fast vid sin uppfattning att överföring av miljöteknik till utvecklingsländer i första hand är en patentfråga och inte en klimatfråga.

Med detta avstyrks motionerna 2013/14:U203 (V), 2013/14:U316 (MP), 2013/14:MJ424 (V), 2013/14:MJ468 (V) och 2013/14:N391 (KD) i de här aktuella delarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Regeringens skrivelse, punkt 1 (S, MP, V)

av Jonas Eriksson (MP), Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örn-fjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S), Kent Persson (V) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:N5 av Jonas Eriksson och Mats Pertoft (båda MP) yrkandena 1–3 och

2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 1–3 och lägger skrivelse 2013/14:55 till handlingarna.

Ställningstagande

Sverige är ett exportberoende land. En stark export är avgörande för att skapa fler jobb och högre tillväxt. Att förbättra de små och medelstora företagens förutsättningar att växa genom att nå ut på nya större marknader är en del av en framgångsrik politik för att bekämpa arbetslösheten. Den globala konkurrensen hårdnar och många länder ökar därmed sina insatser för att hjälpa företag att etablera sig och sina varor och tjänster utanför sitt lands gränser. Stöd för att attrahera investeringar till landet utvecklas också ständigt. Det svenska export- och investeringsfrämjandet måste ligga i topp för att inte hamna på efterkälken.

Riksrevisionen har nyligen granskat de svenska exportfrämjande insatserna. Riksrevisionen konstaterar att insatserna inte träffar riksdagens och regeringens uttalade mål med exportfrämjandet och pekar på allvarliga brister. Målgruppen för stödet, de små och medelstora företagen, har låg kännedom om utbudet och aktörerna inom det exportfrämjande området. Insatserna uppfattas som alltför trubbiga och är inte anpassade efter företagens behov. Statens insatser för att främja företagens förmåga till export är inte heller koordinerade och förutsättningarna för samverkan är bristfälliga. Insatsernas samhällsekonomiska effekter och resultat följs många gånger inte upp, och rapporteringen till regeringen och riksdagen grundar sig i ett onyanserat urval av enbart lyckade insatser.

Som framgår finns det således mycket att göra för att främja exporten. Vi delar Riksrevisionens bedömning att de statliga insatserna på exportområdet behöver följas upp och samordnas för att möta företagets exportbehov på ett effektivare sätt än vad som sker i dag. I stället för att ifrågasätta Riksrevisionens metod och slutsatser menar vi att regeringen bör fokusera på hur befintlig verksamhet kan göras bättre. Riksrevisionen är inte den enda som påpekat brister vad gäller statens exportfrämjande verksamhet. Vi anser att det är angeläget att riksdagen betonar vikten av ett väl fungerande exportfrämjande och menar att riksdagen genom ett uttalande bör uppmana regeringen att följa Riksrevisionens rekommendationer. Det inbegriper bl.a. att regeringen bör se över de statliga främjandeinsatserna för export så att de stämmer överens med företagets behov och efterfrågan av statliga exporttjänster. I detta arbete bör särskild vikt läggas vid de små och medelstora företagets behov. Vidare bör regeringen samordna och tydliggöra de statliga aktörernas uppdrag på området så att stöden kompletterar varandra och ger ett samlat utbud samt så att de statliga exporttjänsterna kan effektiviseras. Slutligen bör regeringen förtydliga kraven på att de statliga aktörerna löpande följer upp insatserna och genomför kvalificerade utvärderingar av det statliga exportstödet och dess resultat samt verksamhetens effekter. De statliga aktörernas resultat av samverkan och samarbete bör även följas upp.

Med det sagda tillstyrker vi motionerna 2013/14:N5 (MP) och 2013/14:N6 (S) i de här aktuella delarna och föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

2. Svenskt exportfrämjande, punkt 2 (S)

av Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 6 och 7.

Ställningstagande

Regeringens exportvision, att fördubbla exporten på fem år till 2015, saknar en vägledande roll utanför handelsministerns egna departement. Visionen dömdes tidigt ut av experter, och verkningsfulla åtgärder för att nå visionen har uteblivit. Vi menar vidare att det inte finns något som tyder på att visionen kommer att bli verklighet. Ambitiösa målsättningar måste följas av verkningsfulla initiativ. Sådana har uteblivit. Sverige behöver en

trovärdig strategi för ökad export. Därför har vi socialdemokrater lagt förslag på att regeringen bör upprätta en nationell exportstrategi som innehåller insatser som stärker svenska företags export på tillväxtmarknader och ökar antalet exporterande svenska företag. Särskilt fokus bör ligga på att stärka de små och medelstora företagens exportmöjligheter. Ytterligare insatser inom ramen för strategin bör utvecklas i samverkan med näringslivet och fackliga organisationer.

Inom ramen för den nationella exportstrategin vill vi utveckla en modell där små och medelstora företag går samman i exportnätverk. Exportnätverken utgörs av företag som förenas av sina ambitioner att träda in på en exportmarknad eller av att deras produkter kompletterar varandra. Företagen i nätverken delar på en gemensam exportkompetens lokaliserad på den aktuella marknaden. Företagsnätverken underlättar handel med länder som efterfrågar stora volymer eller helhetskoncept och där svenska exportföretag var för sig har svårt att konkurrera med andra större internationella företag. Förslaget innebär att stöd kan ges för att anlita en lokal exportrepresentant. Genom modellen ges företag möjlighet att dela på kostnaderna för en lokalt placerad exportexpert, samtidigt som de tar del av varandras erfarenheter och kan dra lärdomar av varandras internationaliseringsprocesser. Vi menar att regeringen bör inrätta stöd till exportorienterade företagsnätverk enligt den föreslagna modellen.

Vidare menar vi att kännedom om var de växande ekonomierna finns ska spela in när kommande beslut om nya ambassader eller konsulat tas. Mot bakgrund av att den svenska exporten behöver utvecklas på tillväxtmarknaderna anser vi att det är olyckligt att regeringen valt att lägga ned utrikesrepresentationen på växande marknader. Vi menar att Sverige bör vara representerat i New York samt ha god närvaro i länder i Asien, Afrika och Sydamerika.

Med det sagda tillstyrker vi motion 2013/14:N6 (S) i här berörda delar.

3. Svenskt exportfrämjande, punkt 2 – motiveringen (MP, V) av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Ställningstagande

Sverige är ett exportberoende land. Exporten står för närmare halva Sveriges årliga bruttonationalprodukt och är viktig för svensk sysselsättning. I en allt hårdare internationell konkurrens är det angeläget att svenska företag kan hävda sig gentemot andra. Det är därför viktigt att från politiskt håll aktivt arbeta för att överbrygga hinder som försvårar för företag som vill etablera sig på den internationella marknaden. Vi delar den uppfattning som förs fram i motion 2013/14:N6 (S) att Sverige behöver en politik som på ett bättre sätt gör det möjligt för svenska företag att ta del av de möjligheter som en ökad global konkurrens och växande nya marknader ger. Vad en sådan politik bör innehålla framgår av våra övriga ställningsta-

ganden i detta betänkande, liksom av våra partiers respektive budgetförslag som riksdagen behandlade hösten 2013 (bet. 2013/14:NU1). Vi anser dock inte att de här aktuella motionsyrkandena bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida.

Därmed avstyrks motion 2013/14:N6 (S) i de här aktuella delarna.

4. Regional exportrådgivning, punkt 3 (S, V)

av Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S), Kent Persson (V) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

För att stärka samordningen mellan olika exportfrämjande aktörers insatser och sänka trösklarna mot exportmarknaden för enskilda företag förordar vi att det byggs upp regionala exportcentrum enligt principen ”en dörr in.” Till de regionala exportcentrumen kan företagen vända sig för att ta del av ett samlat utbud av insatser och få rådgivning och information kring frågor som rör företagens exportplaner. En förstärkt roll till Business Swedens regionala exportrådgivare kan utgöra en viktig bas i ett sådant utvecklingsarbete. De regionala exportrådgivarna arbetar särskilt med att hjälpa små och medelstora företag att ta sig in på nya marknader och utgör en viktig del av den svenska handelspolitiken. Det är av största vikt att regional exportrådgivning utvärderas och ses över kontinuerligt i syfte att förbättra verksamheten. Principen ”en dörr in” överensstämmer också med Riksrevisionens rekommendationer till regeringen att samordna de statliga exportinsatserna så att de bättre kan motsvara företagets behov. Vi menar att riksdagen genom ett tillkännagivande bör uppmana regeringen att inrätta regionala exportcentrum i enlighet med vad vi här har anfört.

Med detta tillstyrker vi motion 2013/14:N6 (S) i den berörda delen.

5. EU:s inre marknad, punkt 4 (S)

av Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

EU:s inre marknad innebär stora möjligheter att öka medlemsländernas handelsutbyte. Behovet av att små och medelstora företag ska komma ut på EU:s inre marknad kan inte nog understrykas. Den inre marknaden fungerar inte optimalt i dag. Situationen har lett till diskussioner på EU-nivå om åtgärder och initiativ för att förbättra den inre marknadens funktionssätt. Vi menar att det är viktigt att dessa diskussioner inte bara förblir diskussioner utan att dessa initiativ även genomförs bland medlemsstaterna. Vidare menar vi att kommissionen måste säkerställa att enskilda medlemsländer inte sätter upp nya protektionistiska regler för att skydda sina egna nationella marknader. Detta menar vi att riksdagen bör tillkännage för regeringen.

Med detta tillstyrker vi motion 2013/14:N424 (S) i den här aktuella delen.

6. Exportfrämjande och hållbart företagande, punkt 5 (MP, V)

av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 7, 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 7 och 2013/14:MJ304 av Bodil Ceballos m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi har i tidigare sammanhang (bet. 2012/13:NU13) uttryckt vikten av att olika sociala och arbetsrättsliga frågor måste få ett större genomslag i handelspolitiken. En del i detta är att det svenska exportfrämjandet måste ske i samstämmighet med ett hållbart företagande (CSR). I linje med vad som

framförs i motion 2013/14:U203 (V) är vi inte emot att handel bedrivs med diktaturer, tvärtom finns det exempel på hur handelsblockader slagit hårt mot civilbefolkningen. Däremot anser vi att det är centralt att det finns tydliga kriterier för den exportfrämjande verksamheten så att handel och investeringar inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller stärker auktoritära regimer. Vi menar därför att riksdagen, med bifall till den nyss nämnda motionen, bör uppmana regeringen att skärpa kriterierna avseende mänskliga rättigheter för svenskt exportfrämjande.

Vi instämmer även i det som sägs i motion 2013/14:MJ304 (MP) om att en prioriterad uppgift för Utrikesdepartementet och andra berörda myndigheter är att ge stöd till svenska exportföretag så att de agerar på ett sätt som inte står i strid med de mänskliga rättigheterna, sociala rättigheter, rätten till hälsa eller som på ett sätt är skadligt för miljön eller klimatet.

Vidare delar vi den uppfattning som kommer till uttryck i motion 2013/14:U316 (MP) att starka fackföreningar är ett centralt instrument för en rättvis fördelning av resurser och för hållbar utveckling. När människor organiserar sig, kräver sina rättigheter och rimliga arbetsvillkor kan de förändra maktstrukturer och därmed hela samhällen. Fungerande fackliga organisationer ger bättre arbets- och levnadsvillkor och stimulerar en inkluderande tillväxt. Enligt ILO saknar fortfarande mer än två tredjedelar av alla arbetstagare grundläggande skydd för sina mänskliga rättigheter i arbetslivet. I länder som Colombia, Guatemala, Vitryssland, Zimbabwe och Swaziland är det fortfarande förenat med livsfara att arbeta fackligt. Sverige bör, med sina unika erfarenheter av överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter, lyfta upp frågor om facklig frihet och organisationsfrihet. Därför bör riksdagen enligt vår mening tillkännage för regeringen att den bör verka för att svenska exportorgan och företag ska följa ILO-konventionerna och skriva på globala ramavtal med de globala fackliga federationerna och följa lagstiftning i länderna.

Därmed tillstyrks de här nämnda motionerna i de berörda delarna.

7. Exportfrämjande och hållbar utveckling, punkt 6 (MP)

av Jonas Eriksson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 27 och 45.

Ställningstagande

Utvecklingen i världens städer är avgörande för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling. Runt år 2030 beräknas omkring sex av tio personer bo i storstadsområden. Urbaniseringen är snabbast i utvecklingsländer, och det är just där som konsekvenserna blir som störst. Hundra miljoner människor bor i dag i slumområden, som påverkas av allt från klimatförändringarna till bristande hantering av avfall och sanitet. I linje med vad som sägs i motion 2013/14:U316 (MP) menar jag att Sverige påverkar den globala statsutvecklingen genom svenska företag som agerar internationellt. Jag anser därför att de svenska exportorganen har ett stort ansvar i denna utveckling genom att stödja företag som har smarta lösningar för städer, och bör ställa krav som utesluter exportkrediter till ohållbara lösningar, t.ex. motorvägsutbyggnad. Detta bör tydliggöras för regeringen genom ett riksdagsuttalande. Vidare anser jag, i likhet med nyss nämnda motion, att riksdagen bör uppmana regeringen att tillsätta en utredning för att se över hur det statliga exportstödet och utvecklingssamarbetet kan riktas mot förnybar energi.

Därmed tillstyrks motion 2013/14:U316 (MP) i de delar som här är aktuella.

8. Rättvis handel, punkt 8 (S)

av Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S) yrkandena 27 och 30 samt

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 3 samt avslår motionerna

2013/14:U235 av Hans Linde m.fl. (V) yrkande 2,

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 60,

2013/14:N391 av Robert Halef (KD) yrkande 1 och

2013/14:N397 av Thomas Strand m.fl. (S).

Ställningstagande

I linje med vad som sägs i motionerna 2013/14:U303 (S) och 2013/14:N424 (S) vill vi anföra följande vad gäller rättvis handel. Handel med varor och tjänster över gränserna har ökat lavinartat de senaste decennierna. Trots detta skapar den globala produktionen inte välstånd i alla delar av världen. Det finns ett tydligt samband mellan lägre handelsbarriärer och

ökad handel, men det är alltså världens rikaste länder som handlar mest med varandra. Globaliseringen innebär nya möjligheter, men också nya utmaningar. För att alla ska få ta del av globaliseringens fördelar och för att dess nackdelar ska begränsas krävs enligt vår mening en politik som kompletterar öppenhet med satsningar på kompetens, rättvis fördelning och hållbar utveckling. Öppen handel bidrar till nya och bättre jobb, högre löner, bättre konkurrens och lägre priser. Öppen handel bidrar också till ekonomisk tillväxt, inte minst för världens utvecklingsländer. En öppnare och rättvisare handel är ett av de bästa instrumenten vi har för att uppfylla FN:s millenniemål för global utveckling. Utvecklingshänsyn måste därför vara vägledande i det internationella handelssystemet för att även fattiga länder ska kunna dra nytta av globaliseringens välfärdsvinster. Så länge de rikare delarna av världen skyddas av handelsbarriärer kommer verklig fri handel vara en utopi. Så länge kommer också välståndet att fördelas ojämnt mellan olika delar av världen. I fattiga delar av världen finns det dessutom ofta mycket höga tullmurar och andra former av handelshinder mellan grannländerna. Det är därför viktigt att stödja länder i fattiga delar av världen att öka sin handel mellan varandra. Vi vill verka för en verklig frihandel, utan tullmurar och subventioner. Frihandel betyder dock inte en hämningslös och oreglerad kommers. Marknadsliberaler vill ha fri handel, men sällan sociala eller fackliga rättigheter, vi vill ha både och. Vi, och Socialdemokraterna, förespråkar därför en reglerad frihandel inom ramen för internationella överenskommelser.

I dag hindras fattiga länder att komma in på de rika ländernas marknader genom handelsbarriärer, t.ex. jordbrukssubventioner, och de förlorar årligen flera hundra miljarder dollar på detta sätt. Varje år spenderar EU en orimligt stor del av sin budget i direkta jordbrukssubventioner. Dessa resurser borde i stället användas till utvecklad välfärd, förbättrad miljö, landbygdsutveckling och att stärka Europas konkurrenskraft. När lantbruk i utvecklingsländerna underlättas blir det möjligt för många att öka sitt välstånd och på sikt diversifiera sin ekonomi. Såväl inhemskt missgynnande som utländsk dumpning av mat slår hårt mot den majoritet av världens fattiga som försöker leva av jordbruk. Det är ohållbart. Med bättre inkomstförhållanden på landsbygden anlitas arbetskraften mer rationellt och industriernas chans att konkurrera med usla löner och arbetsvillkor minskar. Verklig frihandel med jordbruksprodukter skulle öka tryggheten och inkomsterna för såväl lantbrukare i utvecklingsländer som industriarbetare i rikare länder. Särskilt angeläget, menar vi, är det att avskaffa jordbrukssubventionerna på tobaks- och alkoholvaror. Jordbruket är den viktigaste sektorn i utvecklingsländerna. Därför är det avgörande att framför allt den europeiska och nordamerikanska jordbrukspolitiken reformeras. EU:s initiativ att riva delar av handelshindren för de minst utvecklade länderna i världen är ett steg i rätt riktning.

Rättvisa handelsvillkor är ett oavvisligt krav som Sverige ska driva i alla relevanta organ, exempelvis EU och WTO. Vi, och Socialdemokraterna, menar att Sverige bör verka för att EU tar hänsyn till den gemensamma jordbrukspolitiken effekter på livsmedelstryggheten i AVS-länderna. Inom denna sektor kan undantag för strategiska produkter i kombination med en särskild skyddsklausul ha ett särskilt värde. En förutsättning för att AVS-länderna ska avkrävas marknadsöppningar på jordbruksområdet bör vara att EU avstår från subventionerad export till området. De europeiska producenternas mål är att få tillträde till AVS-marknaderna, men man måste samtidigt sträva efter att ge de fattiga AVS-länderna den nödvändiga flexibiliteten, samtidigt som åtagandena är förenliga med WTO:s regelverk. Sverige bör inom EU arbeta för att EU tar bort alla handelshinder för AVS-länderna, och Sverige ska vara det land som hårdast driver frågan om ett avskaffande av EU:s jordbrukssubventioner. Vi vill vidare att EU inrättar en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till EU.

Även i motion 2013/14:N397 (S) lyfts frågan om vikten av att främja en global och rättvis handel. Som framgår av vårt ställningstagande delar vi motionärernas uppfattning att såväl EU:s jordbrukspolitik som den globala jordbrukspolitiken behöver reformeras för att inte stänga ute bönder i fattiga länder. Mot bakgrund av det vi ovan har anfört kan den nyss nämnda motionen i all väsentlighet anses tillgodosedd och kan därmed avslås av riksdagen. Med det sagda tillstyrker vi motionerna 2013/14:U303 (S) och 2013/14:N424 (S) i de här berörda delarna. Övriga motioner avstyrks i de här aktuella delarna.

9. Rättvis handel, punkt 8 (MP, V)

av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:U235 av Hans Linde m.fl. (V) yrkande 2 och

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 60 och avslår motionerna

2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S) yrkandena 27 och 30,

2013/14:N391 av Robert Halef (KD) yrkande 1,

2013/14:N397 av Thomas Strand m.fl. (S) och

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

I linje med vad som sägs i motionerna 2013/14:U235 (V) och 2013/14:U316 (MP) vill vi vad gäller rättvis handel anföra följande. Internationell handel ökar möjligheten till global utveckling. Mer handel medför generellt fler investeringar, stärkt konkurrenskraft och bättre levnadsstandard. Tätare handelskontakter bidrar till tekniköverföring från rika till fattiga länder – en nyckel för att klara klimatförändringarna. Men handel innebär också risker. När handel sker mellan parter med olika förutsättningar kan den bidra till ökad ojämlikhet. I kombination med svaga miljöregler kan handel leda till utarmning av jordens resurser. Vi är i grunden positiva till frihandel, men man får inte glömma bort att frihandel har vissa baksidor. För oss är målet att handeln ska bli mer rättvis genom att bidra till minskade klyftor inom och mellan länder, ökad jämställdhet och en hållbar utveckling.

Under kolonialismen skapades handelsmönster där Afrikas roll blev att producera råvaror till förädlings- och tillverkningsindustrin i Europa. Det skapade en tydlig arbetsdelning, men även en tydlig fördelning av vinsterna där tillverkningsindustrin i nord kunde göra enorma vinster på Afrikas billiga naturtillgångar och arbetskraft, vinster som i ytterst begränsad omfattning kom Afrikas befolkning till del. Dessa handelsmönster och denna ekonomiska arbetsfördelning har i stor utsträckning upprätthållits även efter Afrikas frigörelse. I dag växer många afrikanska ekonomier snabbt, men det är en tillväxt många gånger driven av höga världsmarknadspriser på olja och mineraler. Frågan är hur många afrikaner som i dag får ta del av denna ekonomiska tillväxt och om den är långsiktigt hållbar. Dagens orättvisa handelsregler skapar inte bara ökade klyftor inom och mellan länder, de skapar också klyftor mellan män och kvinnor. Kvinnor och män arbetar och får sina inkomster från olika sektorer av ekonomin. Kvinnor får ofta sin försörjning från de sektorer som drabbas hårdast av dumpning och avreglerad handel.

EU-länderna har under senare år avskaffat många tidigare handelshinder. Samtidigt kvarstår subventioner till jordbruk, tullar och kvoter som bidrar till en orättvis världshandel och försämrade möjligheter till omställning. Det visar inte minst EU:s strafftullar på import av solpaneler. WTO:s ramverk för handel har inte utformats med hänsyn till utvecklingsländernas intressen eller miljöhänsyn, industritullarna är en av de stora stötestenarna. Förhandlingarna om de ekonomiska partnerskapsavtalen (EPA) mellan EU och AVS-länderna har fått kritik för att skapa ännu mer ojämlika konkurrensvillkor. Utvecklingsländerna ges inte möjlighet att skydda känsliga sektorer och begynnande industri. Vi har ett ansvar för att bidra till att regelverk för handel inte förvärrar situationen för fattiga eller minskar det politiska handlingsutrymmet för utvecklingsländernas regeringar att självständigt utforma och driva sina utvecklingsstrategier. Vi anser att Sverige bör verka för att EU visar en större lyhördhet för de afrikanska staterna inom ramen för förhandlingarna om framtida EPA-avtal.

Sverige bör vidare inom EU verka för handelsavtal med AVS-länderna som tar sin utgångspunkt i millenniemålen och en samstämmig utvecklingspolitik. Sverige ska också verka för att gynna utvecklingsländernas situation på vår egen marknad och på världsmarknaden.

Ett ännu större problem för dessa bönder är dock att de blir utkonkurrerade på sina hemmarknader av jordbruksprodukter från EU. Risken för att småskalig och lokal produktion slås ut, med arbetslöshet, ökad fattigdom och ökad livsmedelsosäkerhet som följd ökar i takt med att utvecklingsländerna öppnar upp sina marknader. Utvecklingsländerna måste därför även ges en möjlighet att skydda sina lokala näringsgrenar. Enligt vår mening är ett av de enskilt viktigaste besluten för att minska fattigdomen därför att EU avskaffar exportstödet för jordbruksprodukter och stöd till inhemska jordbrukare som leder till dumpning i fattiga länder.

Med det sagda tillstyrker vi motionerna 2013/14:U235 (V) och 2013/14:U316 (MP) i de här berörda delarna. Övriga motioner avstyrks i de här aktuella delarna.

10. Rättvis handel, punkt 8 – motiveringen (SD)

av Anna Hagwall (SD).

Ställningstagande

Mot bakgrund av vad som framförs i motionerna 2013/14:U235 (V), 2013/14:U303 (S), 2013/14:U316 (MP), 2013/14:N391 (KD), 2013/14:N397 (S) och 2013/14:N424 (S) vill jag i likhet med mitt ställningstagande föregående år anföra följande. Jag är i grunden positiv till frihandel och anser att Sverige inom såväl EU som i internationella forum, såsom WTO, ska verka för en öppen och fri handel och för att motverka protektionism. Jag instämmer även i uppfattningen att ökad handel ger ökad tillväxt som i sin tur skapar bättre ekonomiska förutsättningar för länder och deras medborgare. Liksom tidigare sluter jag även upp bakom uppfattningen att frihandel kan vara en starkt välståndsskapande kraft för såväl fattiga som mer utvecklade länder. Att värna principen om frihandel är därför både ett globalt och ett svenskt intresse.

Jag fäster stor vikt vid att en nation ska ha kontroll över sin livsmedelsproduktion och förmåga att försörja sin befolkning med mat. Detta utesluter givetvis inte handel med livsmedel med andra länder, men de senaste årtiondenas trend av kraftigt minskad nationell livsmedelsproduktion måste brytas och självförsörjningsgraden måste öka väsentligt. Ett verktyg för att åstadkomma detta kan vara kvoter och tariffer. Den svenska linjen inom handelspolitiken bör utformas efter svenska livsmedelsproducenters och livsmedelskonsumenters intressen i första hand. Även andra intressen än rent ekonomiska bör kunna beaktas inom handelspolitiken, t.ex. ska man kunna ställa motsvarande krav på djuretik på de animaliska produkter som importeras som de inhemska producerade produkterna. Därutöver finns

anledning att se över de s.k. COO-reglerna (country of origin) och ursprungsmärkningen för animaliska produkter för att öka medvetenheten hos konsumenterna om var produktion och bearbetning skett. Till detta bör kopplas ett tydligt regelverk om ansvarsutkrävande och sanktioner. Jag och Sverigedemokraterna anser dock att subventioner, såsom exportbidrag, som är direkt skadliga för utvecklingsländernas självförsörjningsgrad ska avskaffas. Jag och Sverigedemokraterna anser inte heller att några handelspreferenser ska ges till AVS-länderna, vilket är en utvald grupp av tidigare kolonier som ges fördelar framför bl.a. latinamerikanska länder av motsvarande utvecklingsgrad. Preferenssystem inom handelspolitiken måste vara likvärdiga och baseras på objektiva kriterier.

Därmed avstyrker jag de nämnda motionerna i de här aktuella delarna.

11. Handel och läkemedel, punkt 9 (S, MP, V)

av Jonas Eriksson (MP), Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S), Kent Persson (V) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 16 och

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Det handelsavtal som reglerar s.k. immaterialrätt, bl.a. patent på läkemedel och genetiska resurser, är det s.k. TRIPS-avtalet. Avtalet har kritiserats för att i första hand passa de rika ländernas behov. Organisationen Läkare utan gränser menar t.ex. att överenskommelsen snarare utgör ett hinder för produktion och export av billiga läkemedel. Det vittnas t.ex. om svårigheter att få fram bromsmediciner mot aids som folk i fattiga länder har råd med. TRIPS-avtalet innehåller bestämmelser som möjliggör för WTO-medlemmar att producera och exportera billiga läkemedel för att skydda folkhälsan. De juridiska och politiska processer som ett land måste gå igenom för att kunna nyttja avtalet är dock så krångliga att utrymmet inte används. Vi menar att det är viktigt att syftet och målen med TRIPS-avtalet verkligen kan förverkligas. Fattiga länder måste ges rätten att producera, köpa och sälja mediciner som räddar liv. Riksdagen bör därför, med bifall till motionerna 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:N424 (S), genom ett uttalande uppmana regeringen att verka för att det görs en utvärdering av TRIPS-avtalet i syfte att borga för att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel.

12. Handel och jämställdhet, punkt 10 (MP)

av Jonas Eriksson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 62.

Ställningstagande

Av de 1,3 miljarder människor i världen som lever i fattigdom är 70 procent kvinnor. Kvinnor har i regel svårare att få tillgång till utbildning, egendom, krediter och politiska beslutsinstanser. Att motverka diskriminering och stärka kvinnors ekonomiska ställning och inflytande är därför avgörande för att nå en effektiv bekämpning av fattigdomen världen över. I linje med vad som framhålls i motion 2013/14:U316 (MP) anser jag att Sverige bör verka för att nya handelsavtalsförhandlingar föregås av en analys av hur avtalen påverkar kvinnor och möjligheten att nå de av FN:s millenniemål som berör kvinnors situation.

Vidare menar jag att en översyn av samstämmigheten mellan målen för Sveriges jämställdhetspolitik och handelspolitik behövs. Sverige bör verka för att EU ska bistå utvecklingsländerna med att utveckla kapaciteten att utforma, förhandla fram och genomföra handelspolitik som främjar en jämnt könsfördelad ekonomisk utveckling. Riksdagen bör därför, med bifall till motion 2013/14:U316 (MP), tillkännage för regeringen att genusbudgetering som standardverktyg i handelspolitiken kan vara ytterligare en strategi för att bidra till jämställdhet.

Med det sagda tillstyrks den nämnda motionen i den här aktuella delen.

13. Handel och jämställdhet, punkt 10 – motiveringen (V)

av Kent Persson (V).

Ställningstagande

Jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion 2013/14:U316 (MP) att det är viktigt att stärka jämställdhetsperspektivet i handelspolitiken. Jag har tidigare (bet. 2012/13:NU13) uppmärksammat att kvinnor och män påverkas olika när handelsreglerna förändras. Det finns flera exempel på att handelsliberaliseringar har mer negativa effekter för företag ägda av kvinnor än företag ägda av män, på grund av att kvinnor som är företagare ofta har sämre tillgång till kapital och krediter. Det är därför viktigt att förhandlingar om nya handelsavtal inkluderar analyser ur ett jämställdhetsperspektiv. Jag anser att Sverige bör vara ett föregångsland på detta område.

Jag anser dock inte att det här aktuella förslaget bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida och avstyrker därmed den nämnda motionen i den här aktuella delen.

14. Handel och hållbar utveckling, punkt 11 (MP)

av Jonas Eriksson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkande 41.

Ställningstagande

För att kunna fasa ut fossila bränslen i transportsektorn kommer biodrivmedel att behöva spela en roll. Det är dock viktigt att dessa biodrivmedel sammantaget minskar klimatpåverkan jämfört med fossila bränslen och att de inte leder till ohållbara sociala eller ekologiska konsekvenser. De hållbarhetskriterier som har tagits fram på EU-nivå behöver skärpas, både vad gäller kraven på direkt klimatnytta och genom att inkludera effekter av indirekt förändring av markanvändning. Därutöver behöver politiken tydligare göra skillnad mellan drivmedel med olika klimatnytta. I enlighet med vad som sägs i motion 2013/14:U316 (MP) anser jag att riksdagen ska tillkännage för regeringen att EU ska ha stränga kriterier för import av både fast och flytande bioenergi.

Med det sagda tillstyrks den nämnda motionen i den här aktuella delen.

15. Världshandelsorganisationen (WTO), punkt 12 (S, MP, V)

av Jonas Eriksson (MP), Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örn-fjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S), Kent Persson (V) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

WTO-förhandlingarna i den s.k. Doharundan har sedan länge lidit av betydande motgångar men i och med det senaste ministermötet och det s.k. Balipaketet har visst hopp för framtiden väckts. Vi menar att det nu är viktigt att regeringen driver på för att det avtal som nåddes på Bali genomförs samt att de återupptagna förhandlingarna fortskrider med syfte att framför allt förbättra utvecklingsländernas möjligheter att delta i handeln på världsmarknaden utan hämmande handelshinder. Det gäller inte minst ökat marknadstillträde för fattiga länder. Vidare anser vi att öppenheten i WTO behöver förbättras. Framför allt i utvecklingsländerna finns fortfarande en oro för att deras intressen skulle påverkas negativt om enskilda organisationer och nationella parlamentariker ges ökad insyn i och tillträde till WTO:s arbete. Frågan om en trovärdig beslutsprocess i WTO är av stor vikt för hela organisationens och därmed det multilaterala handelssystemets effektivitet och legitimitet. WTO:s roll och arbetssätt måste uppfattas som legitimt av alla dess medlemmar och förtroendet för organisationen måste öka. Vi anser att alla medlemmar ska ges full insyn i pågående arbete i WTO, inklusive fullständig information om informella samråd och om generaldirektörens och sekretariatets aktiviteter. Likaså måste alla medlemmar ges oinskränkt möjlighet att delta aktivt i WTO-arbetet, att göra sin åsikt hörd och att få denna respekterad av övriga medlemmar. Vi anser att det är angeläget att fler steg tas inom WTO i riktning mot ökad offentlighet och tillgänglighet till dokument. Medlemmarna själva kommer troligen även i fortsättningen tvingas ta ett allt större ansvar för att säkerställa öppenhet om sina egna positioner. Det är viktigt att tillämpa största möjliga öppenhet avseende positioner om förhandlingarna i WTO.

Med detta tillstyrks motion 2013/14:N424 (S) i den här aktuella delen.

16. Handel, hållbart företagande och rättvisemärkning, punkt 13 (S, MP, V)

av Jonas Eriksson (MP), Carina Adolfsson Elgestam (S), Krister Örnfjäder (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Ingemar Nilsson (S), Kent Persson (V) och Ingela Nylund Watz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 5 och 14.

Ställningstagande

I linje med vad som förs fram i motion 2013/14:N424 (S) anser vi att ett hållbart företagande (CSR) är ett viktigt instrument för att verka för att globaliseringens positiva effekter ska komma alla till nytta. Enkelt uttryckt handlar det om att företag ska ta ansvar för att minimera de negativa och maximera de positiva effekterna av sin verksamhet för t.ex. mänskliga rättigheter eller miljö. De senaste årens positiva lönsamhetseffekter hos företag som jobbar med CSR visar att företagens konkurrenskraft kan stärkas. Redan i dag arbetar storföretag aktivt med ett hållbart företagande, och företag inom alla branscher har i dag en gyllene möjlighet att vinna tillbaka förtroendet hos investerare, kunder och allmänheten. I takt med att konsumenter börjar ställa allt större krav på att veta ursprunget och historien bakom det de köper, ligger det i företagets intresse att visa på att de tar ett både etiskt och socialt ansvar för de produkter eller tjänster de utför.

Arbetet med en internationell standardisering vad gäller socialt ansvarstagande fortgår. Även om det är ett icke bindande dokument syftar det till att skapa standardiserad vägledning för hur arbetet med socialt företagande ska bedrivas. Avsikten med vägledningen är att underlätta för organisationer av alla slag att etablera, införa och förbättra sitt sociala ansvarstagande så att det kan bidra till att förbättra arbets- och livsvillkor för människor. Här kommer frågor som etik, sociala förhållanden, arbetsförhållanden, mänskliga rättigheter, barns rättigheter och miljöpåverkan i fokus. Standarden ger också bättre möjligheter att jämföra olika organisationers arbete med socialt ansvarstagande. Som EU-medlem är Sverige och de svenska skattebetalarna med och finansierar de företag som ansöker och uppfyller kriterierna för EU-stöd. För att företag ska få EU-stöd finns en rad formella föreskrifter men inga tydliga och konkreta krav på att de sökande ska presentera en plan för socialt ansvarstagande. Vi anser att regeringen bör driva på för förändringar i den riktningen för mer konkurrenskraftiga företag under hållbara villkor.

Vidare vad gäller rättvisemärkt handel vill vi i linje med vad som sägs i motion 2013/14:N424 (S) fortsätta främja den rättvisa handeln inom ramen för EU-samarbetet. Med rättvis handel menas handel som stärker mindre producenters och små jordägares ekonomiska ställning för att de inte ska marginaliseras i världsekonomin. Det berör i första hand utvecklingsländer. Det handlar om att producenter och anställda ska få en skälig andel av den totala vinsten och om att förbättra de sociala förhållandena för anställda. Begreppet syftar till långsiktig utveckling. Både försäljares och konsumenters deltagande i initiativ för rättvis handel sker på frivillig grund. Genom rättvisemärkning visar vi i praktiken den svenska modellen som står för solidaritet och mänskliga rättigheter även i handelspolitiken.

Med detta tillstyrks motion 2013/14:N424 (S) i de här aktuella delarna.

17. Övrigt om internationell handel, punkt 14 (MP, V)

av Jonas Eriksson (MP) och Kent Persson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4,

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP) yrkandena 17 och 59,

2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 11 och

2013/14:MJ468 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 14 och
avslår motion

2013/14:N391 av Robert Halef (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

I likhet med vad som framhålls i motion 2013/14:U316 (MP) anser vi att Sverige måste verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal också ska vara förenliga med gällande internationell rätt om mänskliga, sociala och arbetsmässiga rättigheter och säkerställa att miljöhänsyn tas. EU har redan avslutat två förhandlingsrundor med Marocko om ett handelsavtal. När avtalet är på plats kommer det att bli det mest omfattande handelsavtal som EU har med något land runt Medelhavet. Kommissionen har också mandat att inleda liknande förhandlingar med Tunisien, Egypten och Jordanien. Informella samtal pågår även med Gulf Cooperation Council (GCC) om att återuppta förhandlingarna om ett frihandelsavtal med EU. I GCC är bl.a. Saudiarabien, Bahrain och Förenade arabemiraten medlemmar. I linje med vad som sägs i motion 2013/14:U203 (V) anser vi att frågor om handel och ekonomiskt samarbete inte kan frikopplas från frågor om folkrätt och mänskliga rättigheter. Sverige bör som medlem i EU verka för att kommande associerings- och handelsavtal ska villkoras med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten.

Vidare delar vi den åsikt som förs fram i motion 2013/14:MJ424 (V) att Sverige bör verka för ett förbud mot import och försäljning av jätteräkor. Jätteräkor (eller scampi, tiger- och kungsräkor) är ett samlingsnamn för stora räkor som lever i tropiska hav. De senaste 15–20 åren har jätteräkornas popularitet som delikatess växt lavinartat i västvärlden, bl.a. i Sverige. Dock innebär denna industri att stora områden i Asien, där dessa räkor odlas, drabbas av negativa miljömässiga och sociala effekter. Lokalbefolkningen drivs ofta bort och de betydelsefulla mangroveträskan försvinner.

Slutligen vill vi i linje med vad som sägs i motionerna 2013/14:U316 (MP) och 2013/14:MJ468 (V) framhålla att miljöteknik bör ges samma undantag som livsbesparande mediciner har fått genom TRIPS-avtalet. För att utvecklingsländer både ska klara av att bromsa sina egna utsläpp av

växthusgaser och samtidigt utvecklas utan att belasta miljön behöver de tillgång till modern miljöteknik. Innovationerna inom förnybar teknik, jordbruk och datamodulering i syfte att förutsäga väder osv. finns ofta koncentrerade hos företag inom den rika världen. När utvecklingsländer vill utveckla tekniker för förnybar energi och hållbar livsstil, t.ex. genom att bygga ut vindkraften, måste de antingen betala dyra patentlicenser eller använda gammal teknik där patenträtten gått ut. Genom att förändra patentlagstiftningen skulle tekniköverföringen gynnas och därför, menar vi, bör riksdagen uppmana regeringen att verka för detta i internationella klimatförhandlingar.

Med detta tillstyrks motionerna 2013/14:U203 (V), 2013/14:U316 (MP), 2013/14:MJ424 (V) och 2013/14:MJ468 (V) i här aktuella delar. Motion 2013/14:N391 (KD) avstyrks i den här aktuella delen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2013/14:55 Riksrevisionens rapport om statens främjandeinsatser för export.

Följdmotionerna

2013/14:N5 av Jonas Eriksson och Mats Pertoft (båda MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de statliga främjandeinsatserna för export ska anpassas till de små och medelstora företagens behov och efterfrågan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samordna och tydliggöra de statliga aktörernas uppdrag på området så att stöden kompletterar varandra och ger ett samlat utbud som når ut till företagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att följa upp de statliga aktörernas resultat av samverkan, samarbete och aktörsspecifika insatser.

2013/14:N6 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över statens exportinsatser så att de stämmer överens med företagens behov av statliga exporttjänster i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör samordna de uppdrag som ges till statliga aktörer på exportområdet, så att de statliga exporttjänsterna kan effektiviseras.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör förtydliga kraven på att de statliga aktörerna löpande följer upp och genomför kvalificerade utvärderingar av det statliga exportstödet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta en nationell exportstrategi för att stärka företagens exportmöjligheter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regional exportrådgivning och om att inrätta regionala exportcentrum enligt principen ”en dörr in”.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta stöd till exportorienterade företagsnätverk.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka utlandsfrämjandet.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:U203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som medlem av EU bör verka för att kommande associerings- och handelsavtal ska villkoras med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att skärpa kriterierna när det gäller mänskliga rättigheter för svenskt exportfrämjande.

2013/14:U235 av Hans Linde m.fl. (V):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för handelsavtal med AVS-länderna som tar sin utgångspunkt i millenniemålen och en samstämmig utvecklingspolitik.

2013/14:U303 av Urban Ahlin m.fl. (S):

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionens avsnitt 3.2 Fri, rättvis och hållbar handel.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionens avsnitt 3.5 Avskaffa jordbrukssubventionerna.

2013/14:U316 av Åsa Romson m.fl. (MP):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svenska exportorgan och företag ska följa ILO-konventionerna och skriva på globala ramavtal.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att säkerställa en god tillgång till läkemedel även för de fattigaste utvecklingsländerna.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i internationella sammanhang verka för att ge miljöteknik samma undantag som livsbesparande mediciner har fått genom Tripsavtalet.

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur det statliga exportstödet och utvecklingssamarbetet kan riktas mot förnybar energi.
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ha stränga kriterier för import av både fast och flytande bioenergi till EU.
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta exportorganen främja företag med lösningar för hållbara städer.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal också ska vara förenliga med gällande internationell rätt om mänskliga, sociala och arbetsmässiga rättigheter och säkerställer att miljöhänsyn tas.
60. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att gynna utvecklingsländernas situation på vår egen marknad och på världsmarknaden, och om att utvecklingsländerna måste ges möjlighet att skydda lokala näringsgrenar.
62. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda sig av genusbudgetering som standardverktyg i handelspolitiken för att bidra till ökad jämställdhet.

2013/14:MJ304 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att prioritera stöd till svenska exportföretag så att de agerar på ett sätt som inte står i strid med de mänskliga rättigheterna, sociala rättigheter (inklusive rätten till hälsa) eller som orsakar skador i miljön eller för klimatet.

2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett förbud mot import och försäljning av jätteräkor.

2013/14:MJ468 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att grön teknik som bekämpar klimatförändringarna ges samma undantag inom TRIPS-avtalet som livsbesparande mediciner.

2013/14:N267 av Ann-Britt Åsebol (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svensk bärexport.

2013/14:N273 av Eliza Roszkowska Öberg (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av möjligheterna att förbättra den svenska musikexportens förutsättningar.

2013/14:N327 av Désirée Pethrus (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att mer ansträngningar måste till för att dra fördel av den internationella kompetens som finns i Sverige och som kan bistå i att expandera landets handelsrelationer.

2013/14:N381 av Staffan Anger (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om exportkrediter för små företag.

2013/14:N391 av Robert Halef (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige genom EU-samarbetet bör fortsätta att verka för en mer rättvis och icke-diskriminerande internationell handel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utnyttja handelsrelationerna för att ytterligare uppmärksamma brister i mänskliga rättigheter och demokrati hos handelspartner i tredjeländ.

2013/14:N397 av Thomas Strand m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att den svenska regeringen verkar i EU för rättvisa globala handelsavtal.

2013/14:N401 av Gustaf Hoffstedt (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa EU:s snusförbud.

2013/14:N424 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om globalisering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om multilaterala samarbeten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör inrätta en ombudsman till stöd för utvecklingsländer som vill exportera till EU.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om immateriella rättigheter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rättvis handel.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EU:s inre marknad.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om socialt hållbart företagande i en global värld.